

**T.C
NİŞANTAŞI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİN KİMLİK TANIMI-YAŞAM
DOYUMU VE BİLİŞSEL-DAVRANIŞSAL ÖZ YETERLİLİK**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Çetin ÖZGER

**Enstitü Anabilim Dalı : Psikoloji
Enstitü Bilim Dalı : Psikoloji**

Tez Danışmanı: Doç. Dr Ali Haydar ŞAR

ŞUBAT - 2019

T.C.
NİŞANTAŞI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN KİMLİK TANIMI -
YAŞAM DOYUMU VE BİLİŞSEL- DAVRANIŞSAL ÖZ
YETERLİLİK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Çetin ÖZGER

Enstitü Anabilimdalı Dalı : Psikoloji
Enstitü Bilim Dalı : Psikoloji

“Bu tez 15.02.2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Ph.Dr. A. Hacıoğlu	Basarılı	
Dr. Öğr. Gör. İsmail İsmailoğlu	Basarılı	Dr. İsmailoğlu
Dr. Öğr. Üyesi Selçuk Aslan	Basarılı	

BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum "Üniversite Öğrencilerin Kimlik Tanımı Yaşam Doyumu ve Bilişsel-Davranışsal Öz Yeterlilik" başlıklı bu çalışmayı baştan sona kadar danışmanım "Doç. Dr. Ali Haydar ŞAR"ın sorumluluğunda tamamladığımı, ve tezin yazılmasında bilimsel etik kurallarına uyulduğunu, başkalarının yapıtlarından yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir değiştirme yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Çetin ÖZGER

15/02/2019

ÖNSÖZ

Tezi hazırlama sürecinde bana rehberlik eden yönlendiren tez danışmanım Doç. Dr. Ali HAYDAR ŞAR' a, araştırma ve ölçekleri uygulama noktasında destek olan arkadaşım Aziz GÜÇLÜ' ye, Tuğba AKÇA' ya, Mesut MUTLU' a, eğitim hayatım boyunca desteğini eksik etmeyen aileme en içten ve samimi duygularıyla teşekkür ederim.

Çetin ÖZGER

15/02/2019

İÇİNDEKİLER

TABLolar	iii
ŞEKİLLER	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
BÖLÜM 1 : GİRİŞ	1
1.1. Amaç	1
1.2. Problem Cümlesi	3
1.3. Alt Problemler	3
1.4. Önem	4
1.5. Varsayımlar	5
1.6. Sınırlılıklar.....	5
1.7. Tanımlar	6
BÖLÜM 2: LİTERATÜR TARAMASI	7
2.1. Kimlik, Kişilik Ve Kimlik Çeşitleri	7
2.1.1. Kimlik Kavramı.....	7
2.1.2. Kimliğin Toplumsal İnşası	8
2.1.3. Kimlik Yapılarındaki Değişimler	10
2.1.4. Kişilik tanımı ve Kapsamı	11
2.1.5. Kimlik Çeşitleri	12
2.1.6. Kimlik Kuramları	13
2.1.6.1.Erikson' un Psiko Sosyal Gelişim Kuramı	13
2.1.6.2. Marcia' ın Kimlik Statüleri Yaklaşımı.....	16
2.1.6.3. Berzonsky'nin Sosyal-Bilişsel Kimlik Stilleri Modeli.....	19
2.2. Öz Yeterlilik	21
2.2.1. Öz-Benlik (Self) Kavramı	22
2.2.2. Öz-Yeterlilik Tanımı ve Kapsamı	24
2.2.3. Öz Yeterliği Harekete Geçiren Süreçler.....	25
2.2.4.Öz Yeterlikle İlgili Kuramsal Görüşler.....	26
2.2.4.1. Denetim Odağı Kuramı.....	27
2.2.4.2. Sosyal Bilişsel Kuram.....	27

2.2.5. Öz Yeterlilik İnancının Kaynaklar.....	29
2.3. Yaşam Doyumu İle İlgili Genel Bilgiler	32
2.3.1. Yaşam Doyumunu Etkileyen Etmenler	34
2.3.2. Yaşam Doyumunu Açıklayan Kuramlar.....	36
2.3.4. Yaşam Doyumunun Önemi	38
BÖLÜM 3: YÖNTEM	39
3.1. Araştırmanın Modeli	39
3.2. Evren ve Örneklem.....	39
3.3. Kullanılan Ölçekler	39
3.3.1. Kişisel Kimlik.....	39
3.3.2. Sosyal Kimlik	40
3.3.3. Kolektif Kimlik	40
3.4. Verilerin Analizi.....	40
BÖLÜM 4: BULGULAR.....	42
4.1. Demografik Özelliklere İlişkin Bulgular	42
4.2. Ölçek Maddelerine İlişkin Bulgular	44
4.2.1. Ölçek Maddelerine İlişkin Güvenilirlik Analizi.....	44
4.2.2. Ölçek Düzeylerinin Normallik Sınaması	45
4.3. Demografik Özelliklerin ile Yaşam Doyumu Düzeyi, Kimlik Alt Düzeyleri ve Sosyal Öz-yeterlilik Düzeyinin Farklılaşp Farklılaşmadığının Tespiti İçin Yapılan Test Analizleri	46
BÖLÜM 5: SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	63
KAYNAKÇA	67
ÖZ GEÇMİŞ.....	Error! Bookmark not defined.

TABLÖLAR

Tablo 1. Erikson'un Psikososyal Gelişim Evreleri Kuramı ve Karşılık Gelen Kimlik Duygusu	14
Tablo 2. Seçeneklerin Araştırılması ve Adanmışlık Ölçütlerine Göre Kimlik Statüleri'nin Konumu	18
Tablo 3. Benlik sınıflandırılması.....	23
Tablo 4. Sosyal Bilişsel Kuramın İlkeleri	29
Tablo 5. Öz yeterlilik inancı kaynakları	31
Tablo 6. Demografik Özelliklerin Dağılımı	42
Tablo 7. Katılımcıların Ebeveynlerini Tanımlayıcı İstatistikler.....	43
Tablo 8. Katılımcıların Arkadaşlarını, Yaşamdan Beklentisini Tanımlayıcı İstatistikler	44
Tablo 9. Güvenilirlik Analizi	45
Tablo 10. Ölçek Düzeylerinin Normallik Sınaması	45
Tablo 11. Cinsiyete Göre Yaşam Doyumu Düzeyi, Kimlik Alt Düzeyleri ve Sosyal Öz-yeterlilik Düzeyinin Farklılaşp Farklılaşmadığının Mann Whitney U Testi ile Analizi.	46
Tablo 12. Yaşa Göre Yaşam Doyumu Düzeyi, Kimlik Alt Düzeyleri ve Sosyal Öz-yeterlilik Düzeyinin Farklılaşp Farklılaşmadığının Kruskal Wallis H Testi ile Analizi.	47
Tablo 13. Babanın Eğitim Durumuna Göre Yaşam Doyumu Düzeyi, Kimlik Alt Düzeyleri ve Sosyal Öz-yeterlilik Düzeyinin Farklılaşp Farklılaşmadığının Kruskal Wallis H Testi ile Analizi.....	48

Tablo 14. Annenin Eğitim Durumuna Göre Yaşam Doyumu Düzeyi, Kimlik Alt Düzeyleri ve Sosyal Öz-yeterlilik Düzeyinin Farklılaşp Farklılaşmadığının Kruskal Wallis H Testi ile Analizi.....	50
Tablo 15. Babanın Mesleğine Göre Yaşam Doyumu Düzeyi, Kimlik Alt Düzeyleri ve Sosyal Öz-yeterlilik Düzeyinin Farklılaşp Farklılaşmadığının Kruskal Wallis H Testi ile Analizi.....	52
Tablo 16. Annenin Mesleğine Göre Yaşam Doyumu Düzeyi, Kimlik Alt Düzeyleri ve Sosyal Öz-yeterlilik Düzeyinin Farklılaşp Farklılaşmadığının Kruskal Wallis H Testi ile Analizi.....	54
Tablo 17. Kardeş Sayısına Göre Yaşam Doyumu Düzeyi, Kimlik Alt Düzeyleri ve Sosyal Öz-yeterlilik Düzeyinin Farklılaşp Farklılaşmadığının Mann Whitney U Testi ile Analizi.....	55
Tablo 18. Anne-babanın Birliktelik Durumuna Göre Yaşam Doyumu Düzeyi, Kimlik Alt Düzeyleri ve Sosyal Öz-yeterlilik Düzeyinin Farklılaşp Farklılaşmadığının Kruskal Wallis H Testi ile Analizi.....	56
Tablo 19. Anne-babanın Sağ Olup Olmama Durumuna Göre Yaşam Doyumu Düzeyi, Kimlik Alt Düzeyleri ve Sosyal Öz-yeterlilik Düzeyinin Farklılaşp Farklılaşmadığının Kruskal Wallis H Testi ile Analizi.....	57
Tablo 20. Anne-babanın Yaşadığı Yere Göre Yaşam Doyumu Düzeyi, Kimlik Alt Düzeyleri ve Sosyal Öz-yeterlilik Düzeyinin Farklılaşp Farklılaşmadığının Kruskal Wallis H Testi ile Analizi.....	59
Tablo 21. Anne-babanın Tutumuna Göre Yaşam Doyumu Düzeyi, Kimlik Alt Düzeyleri ve Sosyal Öz-yeterlilik Düzeyinin Farklılaşp Farklılaşmadığının Kruskal Wallis H Testi ile Analizi.....	60
Tablo 22. Gelecek Beklentisine Göre Yaşam Doyumu Düzeyi, Kimlik Alt Düzeyleri ve Sosyal Öz-yeterlilik Düzeyinin Farklılaşp Farklılaşmadığının Kruskal Wallis H Testi ile Analizi.....	61

ŞEKİLLER

Şekil 1. Marcia'nın ve Luyckx ve Arkadaşlarının Önerdiği Kimlik Boyutları	20
Şekil 2. Yaşam Doyumu ve Öznel İyi Oluş Şeması	33
Şekil 3. Öz-Yeterlilik İnancı Mekanizması	30

Tezin Başlığı :Üniversite Öğrencilerin Kimlik Tanımı Yaşam Doyumu ve Bilişsel-Davranışsal Öz Yeterlilik

Tezin Yazarı: Çetin ÖZGER**Danışman:** Doç. Dr. Ali Haydar ŞAR

Kabul Tarihi: 15/02/2019

Sayfa Sayısı:vii (ön kısım) + 74 (tez) + 1 (ek)

Anabilim Dalı: Psikoloji

Bilim Dalı: Psikoloji

Bu araştırmanın İstanbul İli'nin Fatih ve Avcılar ilçesinde bulunan İstanbul ve Gelişim Üniversiteleri öğrencileri içinden rastgele seçilip, katılmaya gönüllü 302 öğrenci ile yürütülmüştür. Anket ölçeği 4 kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda araştırmacı tarafından araştırmanın amacı doğrultusunda literatür taraması yapılmış, araştırmacı tarafından toplanan ve cevaplayıcıların demografik özelliklerini tespit etmek amacıyla yer alan sorular ile cevaplayıcıların ebeveynleriyle; yaşam ve gelecek beklentisi hakkında toplam 16 soru cevaplayıcılara sorulmuştur.

Yapılan analiz sonucunda; cinsiyetin, yaşam doyumu düzeyini, sosyal ve kolektif kimlik düzeylerini, bilişsel ve davranışsal sosyal öz-yeterlilik düzeylerini etkilemediği ortaya çıkmıştır. Yaş değişkeninin de, yaşam doyumu düzeyini, kişisel, sosyal ve kolektif kimlik düzeylerini, bilişsel ve davranışsal sosyal öz-yeterlilik düzeylerini etkilemediği kaydedilmiştir. Yapılan analiz sonucunda; babanın ve annenin eğitim durumları, yaşam doyumu düzeyini, sosyal ve kolektif kimlik, Yaşam Doyumu, Bilişsel ve Davranışsal Öz-Yeterlilik düzeylerini etkilemediği saptanmıştır. Bunun yanında Davranışsal Sosyal Öz-Yeterlilik düzeyi ile annenin eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Annesi okuryazar olan cevaplayıcılar ile annesi ortaokul ve annesi lise mezunu olan cevaplayıcılar arasında sosyal öz-yeterlilik düzeyinde okuryazar lehine anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kimlik, Kişilik, Öz benlik, Üniversite Öğrencileri

Nişantaşı University, Institute of Social Sciences Abstract of Master Thesis

Thesis Title: Identity Definition of University Students Life Satisfaction and Cognitive-Behavioral Self-Efficacy

Writer Thesis: etin ÖZGER **Supervisor:** Doç. Dr. Ali Haydar şAR

Acceptance Date: 15/02/2019 **Number of Pages:** vii (frontside) + 74 (thesis)+1 (app.)

Department: Psychology **Subfield:** Psychology

This study was carried out with randomly selected 302 students who were randomly selected from İstanbul and Gelişim University students in Fatih and Avcılar district of İstanbul. The questionnaire consists of 4 parts. In the first part, the researcher conducted a literature search for the purpose of the study, with the questions of the respondents and the parents of the respondents; A total of 16 questions about life and future expectations were asked to the respondents.

As a result of the analysis; it was found that gender did not affect the level of life satisfaction, social and collective identity levels, and cognitive and behavioral social self-efficacy levels. It was also noted that the age variable did not affect the level of life satisfaction, personal, social and collective identity levels, and cognitive and behavioral social self-efficacy levels. As a result of the analysis; It was determined that the father and mother did not affect the educational status, life satisfaction level, social and collective identity, life satisfaction, cognitive and behavioral self-efficacy levels. Besides, a significant difference was found between the behavioral social self-efficacy level and the mother's education level. There was a significant difference between the respondents whose mother was literate and the mother who was mother of secondary school and mother graduated from high school.

Key Words: Identity, personality, self ego, students of university

BÖLÜM 1: GİRİŞ

1.1. Amaç

İnsan, dünyada var olduğu ilk zamanlardan bu tarafa hep sosyal bir yapının üyesi olarak hayatını devam ettirmiştir. Sosyal yaşamda bireyler, yaşayabilmek için başkalarına ihtiyaç duymaktadırlar. İnsanların, bu sosyal yaşam içerisinde kendilerini huzurlu, rahat ve güvende hissedebilmeleri, birbiriyle olumlu ve sağlıklı ilişkiler kurmaları önemlidir. Bu ilişkilere bireylerin birbirlerine karşı sergilemiş olduğu olumlu sosyal davranışlarla beslenmektedir. Olumlu sosyal davranış, başka grup ve kişiye faydası olabilecek yardım davranışlarıdır. Bireylerin başkaları ile kurduğu olumlu ilişkilerin yanında, kendisiyle kurduğu ilişkiler de önem arz etmektedir.

İnsanlar hayatları boyunca devamlılık arz eden süreç içinde değişerek gelişirler. Bu süreçte kimlik kavramı ve kapsamının önemli olduğu görülmektedir. Farklı çalışmalarda, farklı şekillerde tanımlanan kavramlardan biri olan kimlik kavramında ortak bir tanım bulunmamaktadır. Bunun en önemli nedeni ise bilişsel, fiziksel ve toplumsal öğeleri hep birlikte içermesidir. Erikson'un Kimlik kavramını tanımlarken bazen duygu, bazen de psikolojik yapıyı gösterdiği görülmektedir. Kimlik yapının oluşum sürecinin bilinç ve bilinçdışı mekanizma bileşimi şeklinde açıkladığını belirtmek gerekir. Marcia; kimliği, bireylerin dürtülerinin, inançlarını ve kişisel geçmişlerinin dinamik bir örgütlenmesinden oluştuğunu vurgulamaktadır. Buradan hareketle kimlik kavramını en sade haliyle, bireylerin "ben kimim?" sorusuna vermiş olduğu cevap şeklinde ifade etmek mümkündür (Atak, 2011: 164).

Kimlik, bireylerin, yaşamıyla ilgili kritik kararları verme konusunda Psiko-Sosyal yetenek ve zihinsel kapasiteleri şeklinde ifade edilebilir. Kimlik, bireylerin kendisinde olduğu görülen ve davranışlarını yönlendiren içsel güçler olarak tanımlanmaktadır. Kimlik olarak değerlendirilen her şeyin aynı zamanda bireylere, karşılaşılabileceği bazı sosyal, kişisel, mesleki engeller ile uygun olan bilişsel yollar ile başa çıkma konusunda önemli bir "ego" gücünü sağladığı görülmektedir (Demir, 2010: 3). Bireylerin belirli bir edimi gerçekleştirebilmek için gereken eylemlerin düzenlenmesi ve yürütme gücüyle ilgili yargılarına öz-yeterlik adı verilmektedir. Öz-Yeterliliğin, bireylerin gelecekteki muhtemel durumları denetleme konusunda ne ölçüde başarılı olabileceğiyle ilişkin

geliştirmiş olan inancını ifade ettiği görülmektedir. Öz-Yeterliği, teknik anlamda algılanan Öz-Yeterlikte denilir (Senemoğlu, 2004: 230).

Öz-Duyarlık, bireylerin kendisini sevmesi, kendi duygularına açık olması, kendine şefkatli ve özenli yaklaşmasını kapsayan bir kavramı ifade etmektedir. Öz-duyarlık sahibi olan kişi, eksiklikleri, sorunları ve zayıf yönlerini tam anlamıyla görmekte ancak kendine eleştirel ve katı yaklaşmanın yerine, anlayış ve şefkatle yaklaşmaktadır. Öz-yeterlik; bir kişinin etkili ve yeterli olduğunu hissetme duygusuna verilen isimdir. Algılanan öz-yeterlik, insanların yaşamlarını etkileyen olayların üzerinde, etkili olacak performansı ortaya koyma yetenekleriyle ilgili inançlarını ifade etmektedir. Öz-yeterlik inançlarının kişilerin kendini nasıl hissettiği, nasıl düşündüğü ve kendilerini nasıl motive etme davranışlarını belirlemektedir. Kısacası bireylerin ilerde karşılaşabileceği güç durumların üstesinden gelmesinde ne seviyede başarılı olabileceğine ilişkin kendi hakkındaki fikri ve inancıdır. Yaşam doyumu ise bireylerin hayatını kötü ya da iyi gitmesi açısından bilişsel anlamda ifade etmesidir. Yaşam doyumu kavramının iyi olmak, kişisel iyi oluş ve mutluluk gibi kavramlarla eş anlamlı kullanıldığı görülmektedir.

Yaşam Doyumu; bir kişinin hayatını kendisinin seçtiği alternatiflere göre değerlendirme durumudur. Bu değerlendirmeler, genel olarak bireylerin yaşamından ne denli tatmin olduklarını gösterir. Her birey yaşamının olumlu ve hazla renklenmesini ve zenginleşmesini ister. Diğer taraftan, hayatın acı, elem, keder, yoksunluk, gerilim ve engellenme gibi birçok kötü öğeyi barındırmaktadır (Ümmet, 2012: 54).

Yaşam Doyumu; genellikle öznel iyi olma hali yapısındaki bilişsel bileşen şeklinde incelenir. Kavram, kişilerin tüm yaşamı ve yaşamın bütün boyutlarını kapsamaktadır (Şimşek, 2011: 8). Bu anlamda "Yaşam Doyumu" değerlendirmelerinin kısa vadeli süreçlerde üzüntü, sevinçten öte daha ziyade uzun vadeli olaylarının bir değerlendirmesi sonucunda meydana gelmektedir. Bunların yanında, "Yaşam Doyumu" değerlendirmelerinin bireylerin kendi içinde yani; kendisiyle ilgili durumlara dair değerlendirmeleriyle birlikte; dış faktörlerden kaynaklı faktörlerde etki eder.

Bireylerin davranışları, gerçek dönemlerde neleri başarmaya vasıflı olduklarından ziyade saklı güçleri yani seviyeleri konusundaki inançlarına dayanmaktadır. Bu durumun, insanların gerçek kapasiteleriyle sergiledikleri davranışların aralarındaki farklar yada benzer beceri, bilgilerle donatılmış olan bireylerin arasındaki farklarının

açıklanmasına yardımcı olmaktadır. Bir becerinin olduğu görülmekle birlikte onu farklı şartlarda ve koşullarda etkin biçimde kullanmak birbirlerinden farklıdır (akt. Özerkan, 2007: 30). Bu çalışmada üniversite öğrencilerin kimlik tanımı ve bilişsel-davranışsal öz yeterlilik ile ilgili bir araştırmanın yapılması amaçlanmıştır.

Bu çalışmada üniversite öğrencilerin kimlik tanımı-yaşam doyumu ve bilişsel davranışsal öz yeterlilik düzeyleri incelenmiştir. Bu kapsamda çalışma yedi bölümden oluşturulmuştur. Birinci Bölümde; araştırmanın "Amaç ve Önemi" vurgulanırken, İkinci Bölümde; "Kimlik, Kişilik" kavramları aktarılmıştır. Üçüncü Bölümde "Öz-Yeterlilik" kavramı üzerinde durulmuş ve Dördüncü Bölümde de "Yaşam Doymu" aktarılmıştır. Beşinci ve Altıncı Bölümlerde araştırmanın "Yöntemi ve Bulgularına" yer verilmiştir. Son Bölümde de araştırma sonuçları, "Tartışma ve Öneriler" ele alınmıştır.

1.2. Problem Cümlesi

Üniversite öğrencilerin kimlik tanımı-yaşam doyumu ve bilişsel-davranışsal öz yeterlilik düzeyleri arasında ilişki bu çalışmanın problemini oluşturmaktadır.

1.3. Alt Problemler

Araştırma sorusu 1: Cinsiyete göre ile yaşam doyumu düzeyi, kimlik alt düzeyleri ve sosyal öz-yeterlilik düzeyinin arasında farklılık var mıdır?

Araştırma sorusu 2: Yaşa göre ile yaşam doyumu düzeyi, kimlik alt düzeyleri ve sosyal öz-yeterlilik düzeyinin arasında farklılık var mıdır?

Araştırma sorusu 3: Babanın eğitim durumuna göre ile yaşam doyumu düzeyi, kimlik alt düzeyleri ve sosyal öz-yeterlilik düzeyinin arasında farklılık var mıdır?

Araştırma sorusu 4: Annenin eğitim durumuna göre ile yaşam doyumu düzeyi, kimlik alt düzeyleri ve sosyal öz-yeterlilik düzeyinin arasında farklılık var mıdır?

Araştırma sorusu 7: Kardeş sayısına göre ile yaşam doyumu düzeyi, kimlik alt düzeyleri ve sosyal öz-yeterlilik düzeyinin arasında farklılık var mıdır?

Araştırma sorusu 8: Anne-babanın birliktelik durumuna göre ile yaşam doyumu düzeyi, kimlik alt düzeyleri ve sosyal öz-yeterlilik düzeyinin arasında farklılık var mıdır?

Araştırma sorusu 9: Anne-babanın sağ olup olmama durumuna göre ile yaşam doyumu düzeyi, kimlik alt düzeyleri ve sosyal öz-yeterlilik düzeyinin arasında farklılık var mıdır?

Araştırma sorusu 10: Anne-babanın yaşadığı yere göre ile yaşam doyumu düzeyi, kimlik alt düzeyleri ve sosyal öz-yeterlilik düzeyinin arasında farklılık var mıdır?

Araştırma sorusu 11: Anne-babanın tutumuna göre ile yaşam doyumu düzeyi, kimlik alt düzeyleri ve sosyal öz-yeterlilik düzeyinin arasında farklılık var mıdır?

Araştırma sorusu 12: Gelecek beklentisine göre ile yaşam doyumu düzeyi, kimlik alt düzeyleri ve sosyal öz-yeterlilik düzeyinin arasında farklılık var mıdır?

1.4. Önem

Kimlik gelişimi konusunda bilişsel öğeleri dikkate aldığı görülen Berzonsky'nin, kimlikle ilgili kimlik stilleri kavramının kullanılmasını önerdiği görülmektedir. Berzonsky; norm, bilgi ve kaçınma yönelimli olarak üç tarz kimlik stilini önerir. Bilgi eğilimli bireylerin alternatifleri göz önüne aldığı; norm istekli bireyler aile ve toplumun isteklerine uyma eğilimi sergiledikleri ve kaçınma taraflı bireylerinse kimlik ile alakalı kararlardan uzaklaşmayı seçtikleri belirtilmiştir (Atak, 2011: 164).

Doyum bireylerin beklentileri, ihtiyaçları, arzu ve taleplerinin karşılanma durumunu ifade etmektedir. Yaşam doyumu da bireylerin tüm yaşamı ve yaşamının bütün boyutlarını kapsamaktadır (Yılmaz Vd., 2010: 93). Kişinin iş yerinde ve ya işin dışında harcadığı zamanın tümü insanların yaşamını ifade etmektedir. Kişiler ailesiyle birlikte, ev yaşamı için gereken işleri yapıp; kendine vakit ayırarak ya da arkadaşlarıyla beraber vakit geçirmektedir. Yaşam doyumu bireylerin bütün bu zamanlarda yaşama karşı göstermiş olduğu duygusal tutumunu içermektedir (Dikmen, 1995:117).

Bireylerin hayata dair beklenti ve bu beklentileri karşılayıp karşılamama durumları onların yaşam isteklerini ya da doyumunsuzluğunu ifade etmektedir. Bir bireyin benliğine dayatılan standartlarda yaşamını devam ettirmesiyleolası standartları karşılaştırma ve hayat koşullarının bu standartlar ile eşleşme seviyesi, yaşam doyumu kapsamında değerlendirilmektedir. Yaşam Doyumu; kişilerin kendi tayin ettiği, kriterleriyle yaşamına ilişkin bilinçli kognitif yargılardır (Pavot veDiener, 1993:164). Özetle bireylerin yaşam örüntüleri, kendi yaşam standartları ve bunlarla ilgili proseslerin bütününe yaşam doyumu adı verilmektedir (Avşaroğlu, 2005:118).

Öz-yeterlilik inançları ise bilişsel sistem içinde anahtar güdeleyici rol oynamaktadır. Bandura;"Öz-Yeterlilik"şuurunun, insan davranışları ve davranış farklılıklarının temelinde belirleyicilerinden olduğunu belirtmektedir. Bireylerin yetenekleri hususunda

inançlarının, yalnızca davranışları değil, aynı zamanda düşünme süreçleri ve güdülerini de etkilediğini ortaya koymuştur. Öz-yeterlilik inancının, sosyal-bilişsel kuram içinde önemli bir yapı olduğunu, bu inançların ferdin hedeflerini nasıl planlayacakları ve gayelerini başarma konusundaki tutumlarını harekete geçirilmesinde değerli katkılar sağladığını da belirtmek gerekir. Ayrıca bireyin "öz-yeterlilik" inancı başarısı için motivasyonu için önemlidir.

Araştırmalarda, bireyin kendisini yeterli gördüğü işleri yapması, yetersiz bulduğu işlerden de kaçma eğilimi göstermesinin söz konusu olduğunu saptanmıştır. İstedikleri sonucu alacaklarını düşünemeyen ve inancı olmayanların eyleme geçme hususunda isteksiz davrandıklarını da belirtmek gerekir. Bununla birlikte olumlu yeterlilik algısı olan bireylerin istekli bir şekilde eyleme girişmelerinin yanında, güçlüklerin karşısında daha ısrarcı ve dayanıklı oldukları, zor olan işleri, kaçınmak gereken fiiller şeklinde değil de üstünde çalışarak kendilerini gelişmesine yol açan alanlar şeklinde algıladıkları gözükmektedir. Kısacası öz-yeterlilik algısının güçlenmesiyle gösterilen çaba, azim ve kararlılık da artmaktadır. Öz-yeterlilik algısı düşük bireyler ise zor işlerden kaçmakta, zorlukların karşısında hemen vazgeçtikleri ve çok gerilimle daha düşük performans göstererek daha fazla başarısız olmaktadır (Özerkan, 2007: 31).

1.5. Varsayımlar

Yapılan tetkike katılan öğrencilerin kendilerine yöneltilen ifadeleri doğru sezdikleri ve sorulara içten cevaplar verdikleri, araştırmanın varsayımları arasındadır. Araştırmacı tarafından seçilen ölçeğin uygulama ve puanlamada yeterli olduğu varsayımlar arasındadır.

1.6. Sınırlılıklar

Araştırmanın üniversite öğrencileri üzerinde yapılması, öğrencilerin kimlik tanımı, yaşam doyumu ve bilişsel-davranışsal öz yeterliliklerinin irdelenmesi için veri toplama yöntemi ile anket kullanılmış, analiz yapılması ve araştırma sonuçlarının sadece akademik amaçlar ile kullanılması amaçlanması araştırmanın sınırlılıklarını belirlenmesinde oluşturmaktadır.

1.7. Tanımlar

Kimlik: Bir tanımlamayı ifade eder ve tanıma konu edilen ve özellikle insanların ve/veya insan topluluğunun başkaları ile olan aynılık ve benzerlikleri tanımlamaktadır (Vatandaş, 2003: 242).

Kişilik: Doğuştan geldiği görülen ve çevreye etkileşim ile biçimlenen, kolayca değişmeyen özelliklerin tümüdür (Eryılmaz ve Ercan, 2016: 139).

Yaşam Doyumu: Bireylerin hangilerine sahip olmak istediği ve gerçekte sahip olduklarının karşılaştırılmasıyla ortaya çıkan sonuç ya da durumdur (Alta ve Avcı, 2009).

Öz yeterlilik: Belirli bir yerde belirli bir işin başarılı olarak yerine getirilebilmesi için bireyin motivasyonu, bilişsel kaynakları ve gereken eylem süreçlerinin toplanarak; organize eden inançları kapsamaktadır (Yeşilbalkan, 2001: 48).

BÖLÜM 2: LİTERATÜR TARAMASI

2.1. Kimlik,Kişilik Ve Kimlik Çeşitleri

Son dönemlerde gelişim psikologlarının insanların gelişim evresi ve öğrenmesiyle ilgili bazı temel teoriler geliştirdikleri görülmektedir. Bireylerin özsel gerçekliklerinin yansıması olan kimliğin süreç içerisinde, içinde yaşanılan toplumun ekonomik ve toplumun üretim biçimlerine, kültürel yapı, sosyalve dinamiklere kuruluş olarak farklılaşmaktadır ve dönüşebilmektedir. Bu bölümde kimlik, kişilik ve kimlik çeşitleri konusu ele alınacaktır.

2.1.1. Kimlik Kavramı

Kimlik kavramı id “o”, idem “özdeş/aynı olan”, ident “aynı” ve identitatem “aynılık” kelimelerinden türetilmiştir. Kavramın etimolojik kökeninde, ‘aynı’ ve ‘aynılık’ anlamları öne çıkmaktadır. Türk Dil Kurumukimlik ile ilgili aşağıdaki tanımları yapmıştır (TDK, 2017):

1. *“Toplumsal bir varlık olarak insanın nasıl bir kimse olduğunu gösteren belirti, nitelik ve özelliklerin bütünü”*
2. *“Kişinin kim olduğunu tanıtan belge, kimlik belgesi, tanıtma kartı, hüviyet”*
3. *“Herhangi bir nesneyi belirlemeye yarayan özelliklerin bütünü”*

Kimlik; bireylerin, grupların,veya toplulukların “kimsiniz veya kimlersiniz?” sorularına verdikleri cevaplardır. Bir telefonda kendini “Ben, Ahmet "Demircioğlu”şeklinde takdim eden kişinin, "Demirciler" soyundan, Ahmet olduğunu söyler (Güvenç, 1993: 3). Bu tarifin ideolojik yapısını ve böyle bir ifadenin ancak ananevi bireyleri tanımlayabileceği, bugünün çok hüviyetli bireylerinin tanımlanmasında eksik kalacağını belirten yazarlar olmuştur (Sözen, 1995: 111).

Kimlik, kişilerin veya bir sosyal grubun bazı mensubiyetlerinin açıklanması, onun tanınmasını ve dış gözlem ile kavranabilen özellikleri ifade etmektedir. Kimliği, öznenin diğerlerinden ayrılmasını sağlayan farklar şeklinde ifade etmek mümkündür. Siyasi, ailevi, dini, sosyal ve mesleki mensubiyetleri belirten kimliğin, aynı zamanda insanın sosyal statü ve rollerini de yansıtmaktadır (Kösoğlu, 1995: 43). Burada,

bireylerin rollerinin kimlik kavramı kapsamında irdelendiği görülmektedir. Toplumsal rollerin kimlik kavramı kapsamına alınabildiğini Bostancı (2003: 100) şöyle ifade etmektedir:

“Biz toplumsal ilişkilerimizi kimliklerimiz ve onların tayin ettiği roller çerçevesinde kurarız. Dâhil olduğumuz her ilişkinin talep ettiği bir kimlik biçimi vardır. Markete giderken müşteri, okula giderken ya öğrenci ya da hoca, eve giderken eş, baba, oğul, kız gibi kimliklerimiz ve bunlara karşılık gelen rollerimiz vardır”.

Bu tanımlardan hareket ederek, aynılık, kimlik, süreklilik ve özdeşlik, bir kişi ve/veya şeyin kendi olma gerçekliği/şartı, kişilerin kim olduğu, kişilerin ötekilerden ayrılmasını sağlayan hususiyetler, nesnenin/kişinin nitelik, belirti ve özelliklerinin tümünü ifade ettiğini söylemek mümkündür.

Kimlik gelişimiye, kimliğin keşfi kavramı ile aynı anlamda kullanılır. Bu kavramların çok yönlü ve karmaşık olduğunu belirtmek gerekir. Erikson'un, kimlik keşfi ile ilgili erinin iş, aşk ve dünya görüşü şeklinde üç temel sahada denemeler yaptığı görülmektedir. Erikson, kimlik keşfinin zamanlaması ve yönü olarak kimlik keşfindeki iki bileşene dikkat çekmektedir. Kimlik keşfinin yönüyle kimliğin zamanla değişiminin ne şekilde olduğunu ve ne yönde geliştiği; zamanlaması ile de, hüviyetin ilk defa baskın bir çabası şeklinde tespiti kastedilir (Atak, 2011: 164-165).

2.1.2. Kimliğin Toplumsal İnşası

Kişisel kimliğin şekillenme ve gelişiminde, doğumdan ölüme dek sosyalizasyon sürecini kapsamaktadır. Diğerlerinden gelen geri bildirimler ile anlam kazanmakta ve özneliği oluşturmaktadır. Bu sebeple kişisel kimliğin inşası kapsamında hem tutarlık, hem farklılık, hem süreç hem de bilincin önemli rolü vardır (Bilgin, 1999: 240-244). Bu kapsamda kişisel kimliğin bir taraftan süreklilik diğer taraftan da değişkenliğin olduğu görülmektedir. Kişisel kimlik ilk olarak aile içerisindeki özdeşim ve etkileşimler ile belirlenmektedir. Bu evrede kendine hürmet, öz kıymetini ve özgüven gibi bazı kimlik aşamalarının olumsuz ya da olumlu olarak gelişmeye başladığı dönem olduğu görülmektedir. Bunu 'Adelosandevresi' izlemektedir. Bireyler burada “ben ve ben” olmayan ayırımlarında, geçmiş hayatını, anı ve deneyimleriyle geleceğe yönelik özlem

ve ilgileri arasında bağ kurup; özgül bir model şeklinde belirlediği görülse de modelin çok kalıcı olmadığını belirtmek gerekir.

İkinci sosyalizasyon aşamasında, bireylerin uzmanlaşmış alt dünyalarının keşfedilerek içselleştirmesiyle ilgili durumdur. Bu evrede bireyler özgül bilgi edintileriyle farklı rolleri benimsemekte ve kendisine uygun olan sembolik evreninin çerçevesini çizmektedir. Bu süreç içinde geçmişle göbek bağının kesilme diyalektik işler. Bu evre kimliğin yıkılması ve yeniden biçimlendirme aşaması olduğu için bu aşamada bireyler ya başarılı olarak özgün kimliği inşa etme konusunda ya da kapalı veya dağınık kimlik ile formuyla konumlanır. Kişisel kimlik inşası kapsamında aşağıdaki özellikler önemlidir(Armağan, 2013: 2-3):

- a) Kişisel kimlik inşası çerçevesinde hem tanınır hem de tanımlama faaliyetleri gerçekleşir. Bazı kuramcılar kimliği, insanın ne olduğunu belirleyen ve fitri (doğuştan) bir özün keşfiyle doğrulanması şeklinde görmektedir (Subaşı, 2005: 309). Bazı kuramcılar da kimliği, bir inşa süreci olmanın yanında mevcut olan sosyal roller ve bireylerin edintilerinden oluştuğu görülen bir temsil ve yaratımdır (Erol, 2005: 484).
- b) Kimlik hem kendi ve diğerlerinin arasında bir farklılaşma içermektedir, hem de kendisiyle diğerlerinin arasında özdeşimden hareket ederek inşa edilmektedir. Hayatı elverişli yapan birlik ve bütünlüğün alanı kimliğin aynı zamanda çeşitli farklılıkların da alanını oluşturur. Farklılıklardan bazılarının anormal, kötü ve akıldışı yani öteki tanımıyla anıldığını söylemek mümkündür. Öteki üzerinden etkileşim halinde ve ötekilerin bireylerin kendi davranış ve tutumlarına vermiş olduğu geri bildirim ile kurularak biçimlenmesi söz konusudur. Öteki sırf varlığıyla, kimliğin kesinliği, doğruluğu, usçuluğu, gerçekçiliğinin şüpheli kıldığı görülmektedir (Connolly, 2009: 266).
- c) Kişisel kimlik fazla sayıda kimliğin bileşeninden oluşmaktadır. Örneğin, sosyokültürel kimlik, fiziki kimlik, etnik kimlik, yasalar tarafından tanınan hukuki kimlik, ulusal, bölgesel ve ulus ötesi kimlik, hepsi kişisel kimliği içermektedir.
- d) Kimliğin nasıl inşa edildiği bilinç ve temsil düzeyinde (imaj, tanım, görüş ve bilgi) dayanmaktadır (Connolly, 2009: 28). Evrimsel süreç olarak bakıldığında sürekli dönüşümlerle yeniden inşa halinde olduğu görülmektedir.

- e) Kişisel kimliğin değerler sistemine dayandığı görülmektedir. Özsaygı ve özgüven devamlı gereksinilmektedir. Onay görmek, güçlü olmak ve sevilme için her çeşit çaba gösterilmektedir. Kimlik bireylerin yapması ve olması gereken, istediği, olduğunu ve yaptığını zannettiği şeylerin arasında salınım göstermektedir. Tekille çoğul, içle dış, olmakla eylem ve kök salmakla başka yere gitme, egoyla alter, asimilasyonla diskriminasyon, yerleşmeyle marjinalleşmek gibi özellikler bunlardan bazılarıdır (Bilgin, 1994: 223-244).
- f) Kişisel kimliğin ölümü, üretim, çaba, değişme ile yenileşmeyle önlenebildiğini belirtmek gerekir.

2.1.3. Kimlik Yapılarındaki Değişimler

Kimlik, temelde insanların varlık yapısıyla kendisini algı biçimiyle ilgili bir durumdur. Bireylerin kimliği, onun bütün özelliklerini kapsamaktadır. Hem kişinin kendini ne şekilde gördüğü, hem de toplumun nasıl gördüğü kimlik kavramı ile bağlantılıdır. Kimlik, kişilerin yaşamında kendisine biçtiği ve uygun gördüğü rol ve/veya kendini algılama biçimi olarak ifade edilebilir. Bu sebeple insan hayatında gelişimin temel niteliklerinin en önemlisinin “kimlik arayışı” olduğu görülmektedir. Kimlik uzun çabaların sonucunda ulaşılan öznel süreklilik, tutarlılık ve bütünlük duygusunu ifade etmektedir. Yine ve belki yalnızca, kişilerin “kim olduğuyla ilgili kendine sormuş olduğu sorunun yanıtıdır. Bu sorunun cevabı, cinsiyet, statü, yaş, bedensel yapı özellikleri, tecrübeler ve meslek gibi insanların hem kendisini algılama, hem de başkalarının algılaması kapsamında biçimlenmektedir (Onat, 2009: 3).

Kısacası kimliğin, çok boyutlu bir olgu olduğu görülmektedir. Lichtenstein’nbu boyutları, “Öznellik-Nesnellik”“Bireysellik-Toplumsallık”“Aynılık-Değişme”ikilemleriyle izah etmeye çalıştığı görülmektedir (Aydın, 1999: 21).Berger ise kimliğin oluşumunu aşağıdaki gibi açıklamaktadır:

“Kimliği sosyal süreçler oluşturur. Kimlik bir kez somutlaştığında, sosyal ilişkiler tarafından idame ettirilir, değiştirilir, hatta yeniden biçimlendirilir. Kimliğin hem oluşumunu hem de idâmesini içeren sosyal süreçler, sosyal yapı tarafından biçimlendirilir. Bunun tam tersine, organizmanın, bireysel bilincin ve sosyal yapının karşılıklı etkileşimi tarafından üretilen kimlikler, belirli bir sosyal yapı üzerinde, onu idâme ettirmek, onu değiştirmek, hatta onu biçimlendirmek suretiyle etkide bulunurlar”(Berger ve Luckmann, 2008: 250).

Her toplum, gerçekliği tanımlama ve algılamada kendisine has bir yola sahiptir. Bu onun dünyası ve evrenidir ki; kimlik de bu dünyanın içinde üretilmekte ve içselleştirilmektedir. Kimliğin kazanılması konusunda en önemli etkinin anlamlı ötekiler yaptığı ve her bireyin, kendi kimliği ve pozisyonunu da kapsayan dünyasının sürekli olarak onaylanmasını istemektedir (Berger ve Luckmann, 2008: 256).

Kimliklerin çoğunun asli toplumsallaşma aşamasında oluştuğu ve çocuk, kimliği genel olarak özdeşleştirmeyle kazandığı görülmektedir. Bununla beraber kimliğin kazanılmasını etkileyen bazı faktörler bulunmaktadır. Öncelikli olarak kimlik psikoloji teorileriyle bağlantılı olduğu görülmektedir. Psikoloji teorilerinin, hem sosyal anlamda tanımlanan hem de öznel şekilde edinilmiş olmaları açısından, kimlikle dünyanın arasında teorik bir bağlantı kurmak sureti ile kimlik-idamesi ve toplum içinde tesis edilen kimlik tamiri prosedürlerinin meşrulaştırma görevini yapmaktadır (Berger ve Luckmann, 2008: 173). İçselleştirmede psikolojinin de içselleştirildiği görülmektedir. Psikolojinin içselleştirilme durumu, onun içsel gerçekliğine dahil olduğundan daha hızlı olmaktadır. Psikoloji de tanımlaması gereğince kimliğe dahil olduğundan içselleştirilmesi kimliğin oluşumunu hızlandırmaktadır (Metin, 2012: 83).

2.1.4. Kişilik Tanımı ve Kapsamı

Kişilik kelime anlamıyla kişinin tüm öteki kişilerden ayrılmasını sağlayan bilinçsel ve ruhsal özellikler bütünüdür. Ruh bilimci olan Ribat kişiliği her çeşit eğilimi ve duyguları ile beraber bellek ve beden yapısı olmak üzere iki temel etmenin ürünü olarak görmektedir. Bu tanımdan hareketle kişilik kavramın, insanların davranışlarının tümü olarak görmek mümkündür. Karakter ve mizaç etkilerini de kapsamaktadır. Gelişmeyle birlikte değişen tarafları olduğu gibi belirli bir oranda devamlılık taşıyan tarafları da bulunmaktadır (Kesal, 2010: 2)

Bireylerin psikolojik yapılarına inhisar edip, sosyal faktörler ile de beslendiği görülen bir gelişme sürecini göstermektedir. Bununla birlikte, kişiliğin gidişatı bütünlüğe doğru olduğunu belirtmek gerekir. Kimlikse, kişiliğin tersine, birden çok bir insanda bulunmaktadır. Kimlik insanların sosyal belirtecilerinden oluşmaktadır; millet, din, aile, meslek, sosyal sınıf ve eğitim gibi her bir kimliğe göre davranışlar farklılaşmaktadır. Bu durumla kimlik, kişiliğin de gelişmesine katkı sağlamaktadır. Bunun

yanında“gerçekben” de ortadan kalkmaktadır. Ben kavramıysa bireylerin ontolojik alanıyla ilgilidir (Sözen, 1999: 112).

Kimlik, bir nitelik ve bir özellik belirtisidir. Birer nitelik birer özellik gösteren kimliklerin her şeyin öncesinde farklılıkları da ortaya koyduğunu belirtmek gerekir. Kimliğe yüklenecek işlemse bir sınıflamadır ve bu da işlem farklılıkları belirtmektedir. Kimliği en geniş anlamda bireylerin tüm özelliklerini kapsayan ve hem bireyin kendini hem de toplumun onu nasıl gördüğüyle ilgilidir. Kişilik ise bir örgütlenmedir. Bireylerin kimlikleri içerisinde ve kimlikler ile bir örgütlenmesini kapsadığı görülmektedir. Zira bireyler, kimlikleri aracılığıyla toplumsal çevrede yaşayabilmektedirler (Aşkın, 2007: 213).

2.1.5. Kimlik Çeşitleri

Literatürde kimlik türlerinin farklı şekillerde listelendiği görülmektedir. Bu çalışmada üçe ayrılarak incelenecektir (Yıldız, 2009: 9-10):

1. **Bireysel Kimlikler** Kişilerin diğerlerinden ayrılması için kurumlar tarafından verilmiş olan bireysel kimliklerdir. Herkesin cebinde, iş ortamından aldığı çalışmalar, bankadan alınan parası vardır. Bütün bunlar, kısaca bireysel kimlikleri kapsamaktadır.
2. **Kişisel Kimlikler:** Kişiler üyesi olduğu kurum/kuruluşlar, dernek, kulüp ve okullar ileduygusal, gönüllüve/veya mesleki ilişkilerini ifade edenpsiko-sosyal ve/veya kişisel kimlikleri bulunmaktadır. Bu tarz kimliklerin resmi belgesi olabilir ya da olmayabilir.
3. **Ulusal-Kültürel Kimlikler** Nüfus kütüğünde bulunan soy sop ilişkileri ile kişiye has ad, evlilik, cins, askerlik ve sabıka bilgilerini bir araya getiren kimliklerdir. Bu kimliğe diğerlerinden ayırabilmek için ulusal kimlik adı verilmektedir.

Bunların hepsinin bir tür kimlik olduğu görülmektedir. Bir birine benzemelerinin yanında birbirlerinden farklı işler görmektedirler. İnsanların, bu tarz kimlikleri ile ilişkileri, uzaklık ve yakınlıkları farklıdır.

2.1.6. Kimlik Kuramları

Tarihsel süreç içerisinde kimlik konusunda yapılan araştırmalar sonucunda geliştirilen birçok kuram bulunmaktadır. Bu çalışmadan bunlardan en önemli 3 kuram incelenecektir:

1. Erikson'un Psiko-sosyal Gelişim Kuramı
2. Marcia'nın Kimlik Statüleri Yaklaşımı
3. Berzonsky'nin Sosyal-Bilişsel Kimlik Stilleri Modeli

2.1.6.1. Erikson'un Psiko-Sosyal Gelişim Kuramı

Erikson, bireyin psiko-sosyal evreleri içerisinde gelişiminin devam ettiğini savunmaktadır. Bireylerin temel kişilik özelliklerinin sadece hayatının ilk dönemlerine bağlı olmadığını belirtir. Bireysel gelişim tüm hayat boyunca devam etmektedir. Bireylerin gelişiminde hem biyolojik temeli olan doğuştan hem de sosyal çevreden gelen bazı özelliklerin rolü büyüktür. Erikson, insan yaşamı süresince sekiz gelişim döneminden geçtiğini belirtir. Her gelişim dönemi de kendine has farklı gelişimsel hedeflerle ilerler. Kişiler her gelişim dönemi içinde farklı bir karmaşa veya çatışmayla karşılaşmaktadırlar. Bireylerin herhangi bir gelişim döneminde bulunan hedeflerinin gerçekleştirebilmesi için, o dönem içinde karşılaştığı karmaşa ya da çatışmaların üstesinden gelmesi gerekmektedir.

Erikson, kişilerin bu çatışmalar ile başa çıkabildiği ölçüde daha sağlıklı kişilik geliştirebileceğine inanmaktadır. Böylelikle bireyin daha sonra gelen gelişim dönemlerinde karşılaştığı karmaşalar ile de baş edebilmesi için gereken donanımı kazanacağı düşünülmektedir. Ancak bir dönem içinde yaşanan çatışmalar ile baş ederken başarısızlığın, sonraki dönemde telafi edilebileceğini de belirtmek gerekir. Uygun olan çevresel koşul ve şartlar sağlandığı zaman, yaşanan başarısızlıklar, kişilik gelişiminde örseleyici izleri silinebileceği savunulmaktadır (Erikson, 1984: 39). Tablo1'de Erikson'un özellikle ergenlik dönemi kimlik duygusuna karşılık gelen kimlik verilmiştir. Bu dönem içindeki kimlik duygusuysa "ben kimim?" sorusu ile açıklanır.

Tablo 1. Erikson'un Psiko-Sosyal Gelişim Evreleri Kuramı ve Karşılık Gelen Kimlik Duygusu

Yaşam Dönemi	Psikososyal Gelişim Evresi	Kimlik Duygusu
Bebeklik	Temel güven-Güvensizlik	"Ben bana verilenim"
İlk çocukluk	Özerklik-Utanç, kuşku	"Ben oluşturduğum şeyim"
Oyun çağı	Girişimcilik-Suçluluk	"Ben olacağımı hayal ettiğim şeyim"
Okul çağı	Çalışkanlık-Aşağılık duygusu	"Ben öğrenebildiklerimin tümüyüm"
Ergenlik	Kimlik duygusu-Kimlik kargaşası	"Ben kimim"
Genç Yetişkinlik	Yakınlık-Yalıtlmışlık	"Biz sevebildiklerimizin tümüüz"
Yetişkinlik	Üretkenlik-Durgunluk	"Ben ürettiğim şeyim"
Yaşlılık	Ego bütünlüğü-Umutsuzluk	"Ben geride bırakabildiklerimim"

Kaynak: Erikson, 1968 akt. Atak, 2011: 169.

Erikson'un "Psiko-Sosyal" gelişim kuramı, hayatın bütün dönemlerini kapsadığından insan gelişiminde günümüze kadar öne sürülen en kapsamlı açıklama olarak görülmektedir. Hayat boyunca gelişimin "bilişsel, toplumsal ve duygusal" yönlerini dikkate alıp, bunların arasında bağlantıların olduğu savunan kuram, disiplinlerarası bakış açısına sahiptir. Erikson'a göre, bireyler çevre ile etkileşim içinde yaşam boyunca gelişmektedir. Erikson, bireylerin gelişimlerini biyolojik, toplumsal-çevresel etkilerle ego süreci şeklinde belirtilen kişisel tecrübeler olarak üç değişkenin arasındaki ilişki şeklinde görmektedir. Erikson'un geliştirdiği kuramda temel kavramları aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Atak, 2011: 167-168):

- 1. Aşamalı oluşum ilkesi:** Bu ilkeye göre bireyler önceden belirlenmiş olan adımlar ile belirli bir tasarıma göre gelişmektedirler. Kişilik de tıpkı fetüs gibi zaman içinde gelişerek olgunlaşmaktadır. Bu duruma "epigenetik ilke" ismi atfetmektedir. Erikson; kademeli oluşum ilkesindeki, 'epi' üzerinde, 'genetik' ortaya çıkma anlamını taşımaktadır. Bu nedenle "epigenetic" mekan ve vakit

içinde bir parçanın diğerinin üzerinde gelişmesini kapsamaktadır. Erikson'un kuramındaki temel biçim planının“evresel” ve “hiyerarşik” gelişimi içerdiğini belirtmek gerekir.

2. **Psiko-Sosyal bunalım:** Temel tasarım kapsamında bireyler, sekiz evrede içinde karşıt çatışmaları çözümlmek zorundadır. Olgunlaşmak ve toplumsal beklentilerle, çocuk ve bireylerin çözmesi gereken krizler oluşmaktadır. Erikson, krizlerin özerkliğin karşısında şüphe ve utanç gibi olumlu/olumsuz sonuçları ile ele aldığı görülmektedir. Çözilemeyen krizler ile yaşam boyunca uğraşma durumu vardır. Her gelişim döneminin bir öncekinin üzerine kurulu olduğu ve diğer periyotları da etkilediği savunulmaktadır.
3. **Bölge, organ işlev biçimi:** Bölge, organizmadaki gelişim evrelerine uygun olan vücudunun bir kısmını temsil etmektedir. Organ görev biçimleri, gelişim evrelerine uygun olan beden çevresinin davranışlarını ve kişilerarası ilişki örüntülerini belirtmektedir. Misalin; hayatın ilk kısımlarında bebeğin serpilip büyüme evreye uygun olan beden bölgesi ağız ve bu bölgenin organ işlev biçimlerini içe almaktır.
4. **Toplumsal işlev örüntüsü:** ilerleme evrelerine uygun olan beden çevresinin davranış biçimi ve kişilerarası ilişkinin birbirini takip edip belirlenmesini kapsamaktadır. Bebek ve bakıcısının arasında bulunan alma verme ilişkisinin niteliklerini içine almaktadır. Bu ilişkiyle birlikte bebek sosyal alışveriş anlamını taşıyan ego yetilerini kazanmaktadır.
5. **Ego kimliği:** Öznel bir tecrübe ve dinamik bir gerçekliği ifade etmektedir. Hayatın ilk dönemlerinde bebeğe bakan kişi ile bebeğin arasında alma verme niteliğinde ilişki söz konusudur. Bu ilişki içinde bebek kendisi ile ilgili çeşitli algılar oluşturmaktadır. Bu durum da egosunun ilk tasarımını ve ego kimliği ilkel formlarını oluşturmaktadır.
6. **Ego kimliği duygusu:** Erikson'un, ego kimliği duygusunun“kişisel aynılık” ve “tarihsel süreklilik”duygusu şeklinde tanımlar. Ego kimliği duygusunun, bir bireyin hayatının ilk evrelerindeki ilkel ve henüz gelişmediği görülen, daha sonra yeni rol ve şartlarla yeniden biçimlendiği görülen kendi kimliğine karşı güveni ve bununla ilgili olarak bireylerin kendilik algılamalarındaki süreklilik ve aynılıktır. Erikson'un ifadesine göre kişilerin içsel bütünlüğünü tecrübe etmesi,

içsel aynılık duygularının zaman içinde süregitme durumu ve toplumda bulunan önemli değerlerin tecrübe edilmesi şeklinde üç yapı kimlik duygusunun oluşumu gerekmektedir.

7. **Sosyal kimlik:** Bireylerin, sosyal alan ile iletişimi neticesinde edinilen, başkalarının gözünde süreklilik ve aynılık duygularını test ederek; gözlemesini kapsamaktadır.
8. **Kişisel kimlik:** Kişisel kimlik, insanların geçmişi ve geleceğiyle ilgili beklentilerinin üzerine kurulduğu görülen bir süreklilik ve aynılık algısıdır. Erikson kişisel ve sosyal kimlik yapılarının farklı kavramlardan ziyade, ego kimliğinin bileşenleri şeklinde ele alır.

2.1.6.2. Marcia'nın Kimlik Statüleri Yaklaşımı

Marcia, Erikson'un geliştirdiği psiko-sosyal gelişim kuramındaki temel kavramları kabul edip; kimlik yapılarının ölçülme sorunu ile yoğun bir şekilde ilgilenmektedir. Marcia, seçeneklerin araştırılması "*exploration; bireyin, samimi ve bilinçli olarak alternatif iş, inanç ve yönelimleri sorgulaması, deneyimlemesi*" ve içsel yatırım "*commitment; bireyin, farklı alanlardaki alternatif seçenekleri seçmesi ve bu seçimler doğrultusunda davranışlar ortaya koyması*" süreçlerini kullanıp dört kimlik statüsünü tanımlamaktadır (Morsünbül ve Çok, 2013: 234). Marcia'nın belirttiği bu dört kimlik statüsünü aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Atak, 2011: 185-186);

1. **Dağınık Kimlik Statüsü:** Bu statüde bulunan bireylerin kimlik konusunda gelişigüzel keşifler yaptığı ancak bir adanmışlığın söz konusu olmadığı görülmektedir. Dağınık kimlik statüsünde bulunan bireylerin meslek seçimleri, dinsel inanç veya politik görüş gibi konularda bireysel bir bağlanmanın olmaması söz konusudur. Bu kimlik statüsünün olduğu bireylerin, çeşitli seçenekleri irdeleseler dahi, hayatlarında belli bir yönelimi henüz oluşturamadıkları görülmektedir. Dağınık kimlik statüsü kapsamındaki bireylerin, herhangi bir politika, din, felsefe, mesleksel, kişisel ya da cinsiyet davranış ölçütlerine henüz bağlanmadıklarını belirtmek gerekir.
2. **Askıya Alınmış Kimlik Statüsü:** Bu statüsünde olan kişiler seçenekleri araştırmakta, denemelerde bulunmaktadırlar. Ancak kalıcı olarak bir bağlanma yaşamazlar. Bu bireylerin devamlı yeni rolleri denedikleri görülmektedir.

Yönelimlerin belirsiz bir şekilde ortaya çıktığı moratoryum statüsü ve bir irdeleme dönemini kapsamaktadır. Bu statüde, kesin yönelmelerin önceki tercihlerin araştırıldığı dönemi içermektedir. Marcia, askıya alınmış kimliğin başarılı kimlik için bir ön koşul olduğunu belirtmektedir. Kişiler askıya alınmış olan kimlik statüsünde iken dünya ergene kontrol edilebilir, sabit ve hoş bir yer olarak görünmemektedir. Askıya alınmış kimlik statüsünde olan bireylerin genel olarak politikayı, hükümeti ve eğitimi her şeyi değiştirmek istedikleri görülmektedir.

3. **Başarılı Kimlik Statüsü:** Bireyler etkin bir şekilde araştırma sürecini yaşayarak çeşitli rolleri dener ve bağlanmalar oluşturur. Bu dönemdeki bireyler, tercihleri irdelediği bir dönemi geçmişlerdir ve belli yönelimleri gerçekleştirmişlerdir. Başarılı kimlik statüsünde olan bireylerin kimliğe karşılık kimlik dağınıklığı çatışmalarını da başarıyla çözümlemişler demektir. Kimlik başarısının ego gücünü arttırdığı görülmektedir. Başarılı kimlik statüsünde olan bireylerin kendileriyle uyum içinde oldukları ve kendi sınırlılık, kapasite ve düşüncelerini kabul etmektedirler. Bu kimlik statüsünde olanların bir kimlik krizi atlattıkları görülmektedir. Nelere inandıkları ve hangi amaçların peşinden koşacaklarıyla ilgili kişisel kararlar verdikleri görülmektedir. Bu gençlerin mesleki, dini, politik konularda keşif yaptıklarını, mücadele ettikleri ve bu mücadeleyi her konuda kararlar verip bir sonuca ulaştıklarını söylemek mümkündür. Kararları ile ilgili olarak içlerinin rahat olduğu ve değerleriyle davranışlarının başkalarının onaylarını alacağından emin olduğu ve yolları kesin biçimde çizildiği belirtmek gerekir.
4. **İpotekli Kimlik Statüsü:** İpotekli kimlik statüsüne gelen bireylerin herhangi bir araştırma yapmaksızın bağlanma yaptıkları savunulur. Bu statüde bulunan bireylerin anne-baba, akraba ve/veya diğer önemli bireylerin beklentilerine göre kimlik oluşturmaktadır. Akran gruplarının belirlemiş olduğu rol ve değerlerin de ergenlerin herhangi bir sorgulama yapmadan ipotekli kimlik oluşturmalarını sağlayabildiği görülebilmektedir. İpotekli kimlik statüsünün, başka seçeneklerle ilgili hiç araştırma yapmadan ya da başka seçenekler hakkında çok az araştırma ile çocukluk dönemlerindeki değerlerine sıkı bağlandığı görülen ergenleri tanımladığı görülmektedir. İpotekli kimlik statüsünde bulunan ergenlerin,

herhangi bir kriz yaşamaksızın çeşitli ideoloji ve mesleklere bağlandıkları görülmektedir; Ancak bu bağlanmaların ergenin kendi araştırmalarının sonunda gerçekleştirdiği tercihlerden ziyade, genel olarak anne-babanın sunmuş olduğu tercihlere dayanan bağlanmalar söz konusudur.

Marcia, kimlik statülerinin gelişiminin ilerlediği farklı yollar olduğunu belirtmektedir. Ergenlerin bu dört statünün birinde sabit kalabildiğini; düşük statülerden başlayarak yüksek statülere geçebilmesi gibi, yüksek statülerden de düşüğe doğru geçebildiğini belirtmiştir. Kimlik kazanmak, gelişimin son noktası olarak kabul edilmez. Gelişim esnasında farklı sayılarda statü geçişlerinin yaşanabildiği görülmektedir. Marcia, kimlikle psikolojik iyi olma esnasında bağlantı olduğunu söylemektedir. Psikolojik anlamda iyi olma durumlarına göre düşükten yükseğe doğru sıralandığı zaman “moratoryum, dağınık, ipotekli ve başarılı kimlik” statüsüdür. “Başarılı, ipotekli ve dağınık” hüviyet statülerinin durağan olduğu görülmektedir. Seçeneklerin araştırılarak; bağlanma ölçütlerine bakılarak kimlik statülerinin konumları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir (Atak, 2011: 185):

Tablo 2. Seçeneklerin Araştırılması ve Adanmışlık Ölçütlerine Göre Kimlik Statülerinin Konumu

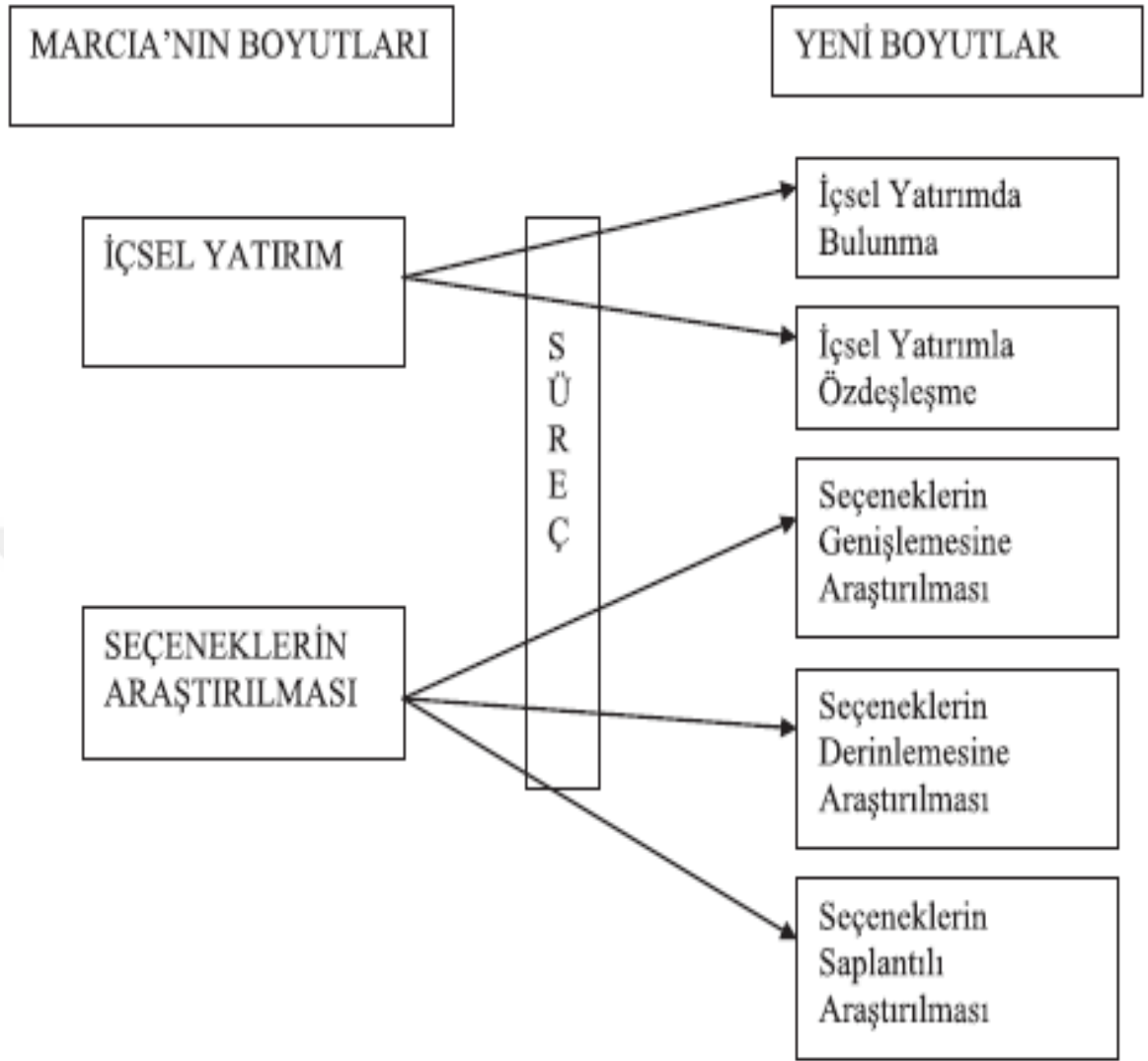
	KİMLİK STATÜLERİ			
BOYUT	BAŞARILI	ASKIYA ALINMIŞ	İPOTEKLİ	DAĞINIK
Seçeneklerin Araştırılması	Var	Var	Yok	Var ya da Yok
Adanmışlık/İçsel Yatırım (Bağlanma)	Var	Yok	Var	Yok

Kaynak: (Marcia, 1993).

Sonuçta: Marcia'nın; Kimlik statüsü modelinin bazı tenkitler aldığını ve buna karşılık, literatürde en fazla kullanılan yaklaşım olduğunu belirtmek gerekir. Erikson'un kuramını Marcia'nın klinik deneyimlerinde ve sosyokültürel şartlarda bireyleri anlama çabasıyla geliştirildiği görülmektedir.

2.1.6.3. Berzonsky'nin Sosyal-Bilişsel Kimlik Stilleri Modeli

Berzonsky (1999) bireylerin benlik ile ilgili konuların nasıl incelediğini, kimlik konularının nasıl tartıştığını ve bunlarla alakalı ne tarz karar verme biçimlerinin kullanıldığını göz önünde bulundurup ve alıp kimlik stilleri yaklaşımlarını ortaya koyar. Berzonsky (2003) "Sosyal-Bilişsel" süreçlerini göz önünde bulundurarak 3 kimlik stili geliştirir. Bunlar "bilgi, norm ve kaçınma yönelimli" kimlik stilleridir. Aşağıdaki şekle bakıldığında Marcia tarafından geliştirilen içsel kazanç sürecinde "içsel yatırım yapma" ve "içsel yatırım ile özdeşleşme" olarak alt uzantılara ayrıldığı görülürken, Marcia'nın seçeneklerinin araştırılma sürecinin genişlemesi, Derinleşmesi ve seçeneklerin saplantılı bir şekilde araştırılması şeklinde üç alt boyuta ayrıldığı görülmektedir.

Şekil 1. Marcia'nın ve Luyckx ve Arkadaşlarının Önerdiği Kimlik Ebatları

Kaynak: (Luyckx ve ark., 2008).

Kimlik stilleriyle ilgili ilk modelin, kimlik gelişimi kapsamında sosyal ve bilişsel süreçleri ön planda tutan Berzonsky'nin modeli olduğu görülmektedir. Berzonsky (1992) kimlik statülerinin temelinde farklı sosyal-bilişsel süreçlerinin olduğu savunmuştur. Bu modelde bireylerin problem çözmek, karar vermek ve kimlik konularıyla ilgilenme hususunda farklı stratejiler izlediği görülmektedir. Bu stratejileri aşağıdaki gibi ifade etmek mümkündür (Atak, 2011: 201-202);

1. **Norm yönelimli kimlik stili:** Norm yönelimli kimliği olan bireylerin, aile ya da toplum içinde önemsenen kişilerin istek ve beklentilerini dikkate aldıkları görülmektedir. Sorun çözmek ve karar verme süreçlerinde bu bireylerin,

başkalarının beklenti ve onaylarını dikkate aldıkları görülmektedir. Bu yönelimde bulunan bireylerin, bilgiye kapalı eğilimi sergiledikleri, yeni bilgileri kendi inanç ve değerleri için tehdit olarak gördüklerini savunmaktadır.

2. **Bilgi yönelimli kimlik stili:** Bilgi yönelimli kimliği olan bireylerin, kimlik ile alakalı kararları ve bağlanmaları yapmadan benlik ile olan ilgili bilgileri araştırmaktadırlar. Bu bireylerin, kimlik konularında ilgilendiklerinde bilgileri arayarak, değerlendirdikleri ve uygun olanı kullandıkları görülmektedir.
3. **Kaçınma yönelimli kimlik stili:** Kaçınma yönelimi olan bireylerin, bireysel sorun ve kararlar ile karşı karşıya kalmaktan kaçındıkları ve kararlarını erteledikleri görülmektedir. Bu bireylerin, Marcia'nı geliştirdiği kimlik statüleri sınıflandırmasındaki dağılık kimlik statüsüne karşılık geldiğini söylemek mümkündür. Kaçınma yönelimiyle bilişsel işlev ihtiyacı, düşüncelere açık olmayı ve içe bakışın arasında olumsuz ilişkinin olduğu görülmektedir.

2.2. Öz Yeterlilik

Öz yeterlilik kavramının ilk defa ünlü bir psikolog olan Albert Bandura'nın 1977'de, "Bilişsel Davranış Değişimi" çerçevesinde kullandığı görülmektedir. Güçlü bir kişisel yeterlilik duygusu; daha sağlıklı olmak, daha yüksek başarı ile daha sosyal bütünleşmeyle ilişkilidir. Dolayısıyla bu kavramın; okul başarısı, metal ve fiziksel sağlık, emosyonel bozukluklar, kariyer seçimi ile sosyo-politik değişim gibi bir çok farklı alanda kullanılabildiği görülmektedir (Yığıtbaş ve Yetkin, 2003: 6).

Bireylerde öz yeterliliğin zaman içinde deney imlendiği görülen durumlar ile oluştuğu görülmektedir. Bireylerin kendi öz yeterliliklerinin doğrudan tecrübeyle, diğer insanları gözleme ya da başkalarının yorumların dinlemesi yoluyla geliştirebildiği görülmektedir. İnsanların düşünme, hissetme ve davranışları, öz yeterlilik seviyelerine göre farklılıklar gösterdiğini belirtmek gerekir. Bireylerin öz yeterlilik seviyelerinin, eyleme geçmek için motivasyonu arttırabilmesi ya da azaltabilmesi söz konusudur (Yeşilbalkan, 2001: 4). Burada yeteneklerin sergilenebilmesinde etkilendiği görülen öz yeterlik inancı, işbirliğine dayalı yaklaşımların kullanıldığı ortamlarda başarılı olan ürünlerin ortaya çıkmasının sağlanarak bireylere kendini ifade etme şansı verir.

2.2.1. Öz, Benlik (Self) Kavramı

Tanımlanmasının oldukça zor bir kavram olduğu görülen “self” kelimesi İngilizcede, “ben” kelimeleriyle ifade edilmektedir. Bireylerin kendine yönelik tepkileri şeklinde de açıklanabilmektedir. Self kavramının, “Türk Dil Kurumu Ruhsal Bilim Terimleri Sözlüğü”nde bireyleri oluşturan bütün özelliklerin karmaşık örgütü şeklinde ifade edilmiştir ve Türkçede bu kavrama öz ve nefis kelimelerine karşılık gelmiştir (Enç, 1974 akt. Türkmen, 2009: 14). Literatürde özellikle benlik şeklinde ifade edildiği görülen kavramın, psikoloji ve felsefe çerçevesinde birçok kişinin ele aldığı ve açıklanmaya çalışıldığı görülmektedir. İlk defa, eski Yunan felsefecisi olan Aristo, insan davranışlarının fiziki ve fiziksel olmayan tarafına ayırt etmesine kadar dayandırabilmektedir (Cevher ve Buluş, 2007: 52).

Benlik kavramı, bireyin kendisini algılama biçimi, kim ve neler olduğu, kimliğine ilişkin düşüncelerini ifade etmektedir. Başka bir ifadeyle, kendi hakkındaki düşünce ve duyguları, kendi için önemli olduğu düşünülen şekilde başarılı olma yetisi olarak tanımlanmaktadır. Benlik kavramının, bir çocuğun yalnızca kendi algılama ve beklentileriyle değil yaşamındaki diğer önemli insanlarla ilgili düşüncelerinden ve onlara karşı olan davranışlarından etkilendiğini belirtmek gerekir (Yavuzer, 2002: 62).

Tablo 3. Benlik sınıflandırılması

Bedensel benlik (beden imajı) kavramı	tamamen psikolojik bir fenomen olmaktan ziyade fiziksel ve sosyolojik olarak kişinin kendi görünüşüyle ilişkilidir. Kişinin şimdiki ya da geçmiş deneyimleri kadar, hayali deneyimlerini de içerebilir. Bedene ilişkin benlik kavramı, bedenin gerçek görünüşüne gerçekten benzeyip benzemediğine ilişkin zihinde yer alan algılarla ilişkilidir.
Sosyal benlik kavramı	Irksal-etnik, kültürel, dinsel benlikleri içerir. Kişinin kişiliği ile sosyal yapı arasında bağ kurmasında önce ebeveynler, daha sonra öğretmenler ve arkadaş grupları etken olmaktadır.
Bilişsel benlik kavramı	Bireyin çevresindeki nesne ya da olaylardan anlam çıkarmaları ve bu anlamların farkında olmasıyla ilişkilidir.
Akademik benlik kavramı	Akademik yetenek, başarı ve güdülenmeyle ilişkilidir. Birey çeşitli alanlardaki benliklerine ilişkin değişik görüşlere sahip olabilir. Bireyin genel benlik kavramı ile daha spesifik (sosyal ya da akademik vb.) benlik kavramı farklılaşabilir. Benlik kavramına ilişkin bu düşünceler ergenlikte farklılaşır, soyutlaşır ve daha karmaşık hale gelir.
Gerçek benlik kavramı	Mutluluğa yönelik bireysel gelişmenin, sağlığın ve diğer insanlara duyulan gerçek sevginin kaynağıdır, ideal benlik ise, olumsuz değerlendirmelerle zarar görmüş benliktir ve mükemmel olmayı çabalamaktır.

Kaynak: Kapıkıran, 2004: 15

Benlik, psikolojik açıdan bireylerin çevresini algılama, değerlendirme, yapılandırma ve çevrelerindeki tepkide bulunma durumları için önemli bir dayanaktır. Benlik, kişilik ve kimlik kavramlarının da kapsayan, bireylere ait tüm ayırıcı özellikleri içine alır. Benlik kavramının, bireylerin algıladığı benliği, başkalarının onları ne şekilde algıladığıyla ilgili inançlarını kapsayan başkalarının gözünde canlanan benliği ve ilerideki olmak istediği ideal benliği şeklinde üç ayrı şekilde düşünülmektedir (Kulaksızoğlu, 2005: 42). Benlik kavramının organize edilmesi, hiyerarşik, çok yönlü, durağan, değerlendirci, gelişimsel ve farklılaştığı görülen bir terimdir (Kapıkıran, 2004: 15):

2.2.2. Öz Yeterlilik Tanımı ve Kapsamı

Öz yeterlik, yeterlik kavramının bireylerin kendi benliğine indirgeme durumudur. Yeterlik beklentilerin kişilerin belli bir bağlamda bulunan kapasite ve yeteneklerine yönelik inançlarının temellenmiş inançlarıdır (Aypay, 2010). Öz yeterlik, bireylerin kendileri için bir hedef belirleme, bu hedeflere ulaşabilmek için de ne denli çaba gösterecekleri, bu süreçte karşılaştıkları dayanabileceklerini ölçüt ve başarısızlık durumlarında, bu başarısızlık karşısında verilen tepkileri etkilediği görülmektedir (Akkoyunlu vd., 2005).

Bandura (1994), öz yeterliliği düşük ve yüksek kişilerin özelliklerini sıralamıştır. Ona göre yüksek öz yeterliliği olan kişiler aşağıdaki özellikleri kapsamaktadır (Akgündüz, 2012: 46):

- a) Yaşanan olaylara geniş bir bakış açısı getirir ve öyle değerlendirir. Bu, kişilerin içerisinde buldukları durumlara olan dikkatlerinin artma anlamına gelmektedir.
- b) Kişilerin stres durumu azaltır, olayların karşısında muhtemel duygusal zararlar en aza iner.
- c) Yeteneklerini zorlayacak hedefler belirler ve bu hedeflere ulaşabilmek için kararlılıkla harekete geçtikleri görülür.
- d) Yeteneklerini zorlayan durumlarda, kaçmazlar aksine üstesinden gelecek biçimde ve kendi yetenekleri kapsamında mücadele etmektedirler.
- e) Başarısızlığa karşı pes etmez ve çabalarını arttırıp mücadele etmeye devam ederler.

- f) Başarısızlığın sonucunda kendileri için tehdit olabilecek durumlarda, bunun sebebini eksik bilgiye ve yeterince çabalamamaya bağlarlar.

Öz yeterliliği düşük olan bireylerin özelliklerinden bazıları ise şunlardır:

- a) Kendilerini yeteri kadar tanımadıkları ve mevcut yeteneklerine güvenemedikleri için zor görevleri almamaktadırlar.
- b) Kendilerini motive etme konusunda yetersizdirler.
- c) Başarısız olabilecekleri durumlarla karşılaştıkları zaman, yaşadıkları engelleri bir sebep olarak kullanırlar.
- d) Zorluklar karşısında çabuk pes ederler.
- e) Başarısızlıkların sonrasında öz yeterlilik inancının yükselmesi zaman alır. Bunun nedeni başarısızlıklarının nedenini sahip oldukları yetenek eksiklikleri olarak görme durumlarıdır.
- f) Kendi yeteneklerine güvenemedikleri için strese hızlı girerler. Bu nedenle yeteneklerinin çok azını sergilerler.

Öz yeterlik insanların davranışını birkaç şekilde etkilemektedir: davranış seçimlerine etki etmektedirler. İnsanların yetenekli olması ve kendilerine güven duydukları görevlerle meşgul oldukları görülürken, yetenekli olmadıklarında ve kendilerine güvenemedikleri görevlerden kaçınmaları söz konusudur. Öz yeterlik, insanları anksiyeteye yönelik ne denli çaba harcayacakları ve ne denli uzun süre sebat gösterebileceklerinin belirlmesine yardımcı olmaktadır. Öz yeterlik inançlarının kişilerin düşünce modelleri ve duygusal tepkilerini etkiledikleri görülmektedir. Düşük öz yeterliliği olan insanların bir şeyin olduğundan daha da zor olduğuna inanabilmektedirler, bu inançları da stresi arttırmakta ve sorunu çözmeye yönelik dar vizyona sahip olmalarına sebep olmaktadır (Telef ve Karaca 2011: 500).

2.2.3. Öz Yeterliliği Harekete Geçiren Süreçler

Öz yeterlilik inancı, kişilerin hislerini, düşüncelerini ve kendisini nasıl motive edeceklerini de etkilemektedir. Araştırmalarda öz yeterlilik, kişilerin hareketlerini dört temel süreçle etkilemektedir. Bunları aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür (Akgündüz, 2012: 47).

1. Bilişsel Süreçler; Birinin kendine, davranışlarına ve çevresindekilerle ilgili bildikleri şeylerin biliş anlamına geldiği görülmektedir. Kelime anlamı algılanan bilgilerin içsel sistemi nasıl işlediğiyle bilgilerin kişi tarafından kaydedilme biçimidir. Sosyal biliş, enformasyonların alınma ve hatırlanma durumları gibi bilgi işlem süreçlerinin etkilendiği bütün faktörlerdir (Ercan, 2014: 38).
2. Motivasyon Süreçleri; Güdülerek, bireylerin beklentileri, ihtiyaçları ve amaçlarıyla yakından ilgilidir. Güdülenmenin yöneltmek, motivasyon, isteklendirmek ve teşvik etme gibi anlamları taşıdığı görülmektedir (Ercan, 2014: 38).
3. Duygusal Süreçler; Duygularla yeterlilik hislerinin karşılıklı olarak birbirlerini etkiledikleri görülmektedir. Negatif duyguların kişinin kendini yetersiz hissettikleri zaman ortaya çıkması söz konusudur. Bunun sonucunda da endişenin artmaktadır. Bu yetersizlik hisleri ve endişenin artışı, depresyona kadar sürüklemektedir. Yeterlilik duygusunun yüksek olması bireylerin ilgisini, güdülenmesini arttırmaktadır ve daha az endişelenmesine neden olmaktadır (Akgündüz, 2012: 50).
4. Seçimsel Süreçler; Öz yeterlilik kişilerin almış olduğu kararlarda temel bir referans kaynağı oluşturmaktadır. Yeterlilik duygusunun kişileri kendi psikolojik dünyasında güvende hissettiren duygu olduğunu da belirtmek gerekir. Bu duygunun bireylerin hayatına dair atmış olduğu adımlara etkisi vardır. Kişilerin kendisini yeterli hissetmeleri, almış olduğu kararlar ve sonucu her ne olursa olsun o kararların karşısında memnun olması ve tutarlı olmasını etkilemektedir. Öz yeterliliği düşük olduğu görülen bireylerse aldıkları kararlardan memnun olmazlar. Seçimleriyle ilgili şüphe duyarlar. Bu konuda yeterli olduğunu düşünmesi, güven duyduğu birilerinin yönlendirmesine açık olabilmektedirler.

2.2.4.Öz Yeterlilikle İlgili Kuramsal Görüşler

Kaynaklarda öz yeterlilikle ilgili çalışmalara bakıldığında, araştırmalarda iki farklı kuramın olduğu dikkat çekmektedir. Öğretimsel boyutta öz yeterlilik algılarını Rotter'ın (1966) Denetim Odağı kuramıyla Bandura'nın bu kavram ile ilgili

çalışmalarını kapsayan “Sosyal Bilişsel kuramı” inceleyen araştırmacıların bu iki kuram çerçevesinde değerlendirdikleri görülmektedir (Özerkan, 2007).

2.2.4.1. Denetim Odağı Kuramı

McLaughlin ve Marsh ve Berman vd., yaptıkları araştırmalarda, Rotter’ın (1966) “Denetim Odağı Kuramı”nı temel aldıkları görülmektedir. Özellikle öğretmen yeterliği, öğretmenlerin, öğrencilerinin öğrenimini etkileyen değişkenlerin üzerinde algılamış olduğu denetim odağı duygusu şeklinde tanımlandığı çalışmalarda, 2 maddeli ölçeğin kullanıldığını belirtmek gerekir.

RAND Maddeleri şeklinde bilinen bu maddeler;

“Öğrencilerin edim ve güdülleri büyük oranda evdeki ortamlarına bağlı olduğu için öğretmenin yapabilecekleri fazla bir şey yoktur.”; “Eğer gerçekten çabalarsam, en zor ya da güdüsüz öğrencilere bile ulaşabilirim”

şeklinde ifade edilmiştir (McLaughlin ve Marsh, 1978: 85; akt. Özerkan, 2007: 78). Bu noktada;

“öğretmenlerin bu iki maddeye ne derece katıldıklarını belirten yanıtlarının bileşkesi de, öğretmenin, öğrencilerinin öğrenmesine ilişkin denetim odağı duygusunun, bir başka deyişle, yeterlik algısının göstergesi” kabul edildiği görülmektedir (akt. Özerkan, 2007: 8).

2.2.4.2. Sosyal Bilişsel Kuram

Bandura’nın geliştirdiği “Sosyal Bilişsel Kuram”da açıklandığı görülen “öz-yeterlik” kavramından hareketle bir grup araştırmacının “öğretmen öz yeterliği” tasarımını oluşturduğu görülmektedir. Öğretmen öz yeterliği, RAND kuramındakilerden dahafarklı, öğrenme çıktılarında bulunan denetim şeklinden ziyade, öğretmenlerin öğrenci başarısı ve istekliliğinin arttırılması gibi istenilen öğrenme çıktılarını gerçekleştirmeye dayandırılan öz yeterlikleriyle ilgili algıları biçiminde tanımlanmaktadır (Yüksel, 2017: 30).

Sosyal bilişsel kuramda, davranışçı ve bilişsel kuramın birleşimlerinden oluşan bir öğrenme kuramını kapsamaktadır. Kuramda, öğrenme süreci içinde sosyal etkileşimin önemi vurgulanır. Vygotsky öğrenme süreci içerisinde sosyal çevrenin öneminin vurgulanması onların çalışmalarının diğer bilim adamlarının genişleterek; çeşitlendirilmesine neden olmuştur. Bandura konunun üzerinde çalışıp,

sosyal çevrelerin ve model alma konusunun öğrenmenin üzerindeki etkileri, ilkeleri ve süreçlerini açıklayan“Sosyal Bilişsel Kuramı” geliştirmiştir. Vygotsky doğrudan etkileşim ve bireylere yardımla bilişsel kapasitenin artırılabilceğini belirtmektedir. Bandura ise sadece doğrudan etkileşimle değil, başkalarının davranışlarını da gözleyip; model olarak öğrenmenin gerçekleşebileceğini vurgulamaktadır (Baysal, 2010: 5).

Bu teoriye göre, bireyler kendi geleceklerini tayin eden, proaktif ve özdenetimi bulunan bir organizma şeklinde tanımlanır. Kısacası, bireyler çevrelerini ve sosyal sistemlerin hem ürünü, hem de sistem yaratıcısı şeklinde kabul edilir. İnsanların bu gücü verdiği görülen en önemli özelliklerinin öz yeterlilik inancı olduğu kabul edilmektedir. Bandura, sosyal bilişsel teorisindeki iki bakış açısının önemli olduğunu belirtmek gerekir:

1. Bireyler kendi gelişimlerini kontrol edebilmektedir
2. İnsan davranışlarının oluşumunda ve insanların öğrenmesinde çevrenin oldukça önemli rol oynadığı görülmektedir (Işık, 2001: 22).

Tablo 4. Sosyal Bilişsel Kuramın İlkeleri

Karşılıklı belirleyicilik	Bireysel faktörler, bireyin davranışı ve çevre, karşılıklı olarak birbirlerini etkilemekte ve bu etkileşimler bireyin sonraki davranışını etkilemektedir. Davranış çevreyi, çevre ise davranışı değiştirebilmektedir
Sembolleştirme kapasitesi	İnsanların, dünyanın kendisinden çok, bilişsel temsilcileriyle etkileşimde bulduklarını, bilişsel temsilciler yoluyla dünyayı sembolik olarak gördüklerini savunmaktadır.
Öngörü Kapasitesi	Sosyal öğrenme kuramı, sembolik kapasiteyi kullanmanın yanı sıra, gelecek için plan yapabilmeye kapasitesini de gerektirir. Düşünme, etkinlikten önce geldiğinden, insanlar ileriye düşünmelidirler.
Dolaylı öğrenme kapasitesi	Genellikle çocuklar başkalarının davranışlarının sonuçlarını gözleyerek öğrenirler. Başkalarının deneyimlerini gözleyerek çok şey öğrenmektedir. Dolaylı öğrenme kapasitesine sahip olma, sosyal öğrenmede önemli bir ilkedir.
Öz düzenleme kapasitesi	İnsanların kendi davranışlarını kontrol edebilme yeteneğine sahiptirler ve gösterdikleri davranışlar genellikle kendi içsel standartlarına ve kendi güdülenmelerine dayalıdır.
Öz yargılama kapasitesi	Sosyal öğrenme kuramının belki de en önemli ilkelerinden biri, insanların kendileri hakkında düşünme, yargıda bulunma, kendilerini yansıtırma kapasitelerine sahip oluşlarıdır. Bireyler, kendileri ile ilgili fikirleri kaybederler ve etkinliklerin sonuçlarına göre, bu fikirlerinin yeterliliği hakkında bir yargıya varırlar.

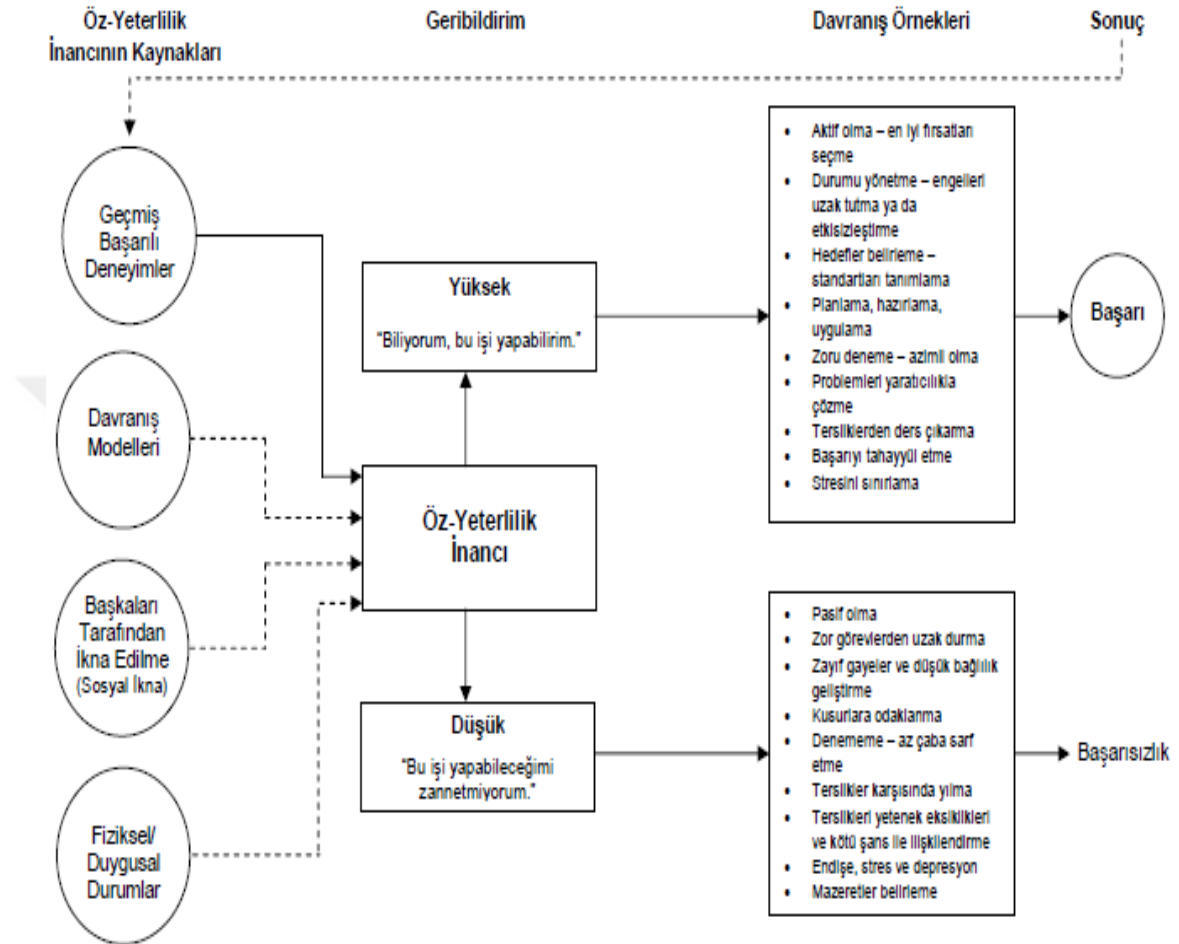
Kaynak: Bozkurt, 2013: 22

2.2.5. Öz Yeterlilik İnancının Kaynaklar

Öz-yeterlilik inancı başarı ve başarısızlığa da zemin hazırlamaktadır. Bu konuyla ilgili geliştirilen temel yaklaşımı aşağıdaki şekilde görmek mümkündür. Buna göre kişilerin geçmiş zamanda elde ettiği tecrübeler, çevrelerinden gözlemlemiş olduğu başarılar, diğerlerinin cesaretlendir ve iknaları, duygusal ve fiziksel durumları öz-yeterlilik inancının oluşmasında oldukça etkilidir. Öz yeterlilik inancının yüksek olduğu görülen kişiler, şansları ve durumları doğru bir şekilde değerlendirmektedir. Olumsuz düşüncelerden uzak durmakta, hedefler belirlemekte ve bu hedeflere ulaşabilmek için de sürekli gayret sarf etmektedirler. Olumsuzluk ve tersliklerden ders çıkarmakta, stresi kontrol altında tutmakta ve başarıyı hayal etmektedirler. Bu kapsamda, bu özelliklerden dolayı yüksek öz-yeterlilik inancının olduğu kişilerin başarıya ulaşacağı, düşük öz

yeterlilik inancı olan kişilerinse tersine başarısızlık ile karşı karşıya kalacakları görülmektedir (Türkmen, 2009: 23).

Şekil 3. Öz-Yeterlilik İnancı Mekanizması

Kaynak: Türkmen, 2009: 24

Aşağıdaki şekilde görüldüğü gibi kişilerin geçmiş deneyimleriyle öz-yeterlilik inançlarının arasında değer ve önemli kaynaklara göre daha etkili bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Bu ilişki diğer öz-yeterlilik inancı kaynaklarından farklıdır ve düz bir çizgiyle gösterilmiştir. Bunun yanında sonuçta elde edilen başarı ve başarısızlık geri bildirim şeklinde bu geçmiş tecrübelerle kaynak teşkil etmektedir. Bu yönü ile öz-yeterlilik inancı kavramının, sonuçları etkilediği ve ortaya çıkan sonuçlardan etkilendiği görülen dinamik yapıya sahiptir.

Tablo 5. Öz yeterlilik inancı kaynakları

Yaşanmış Deneyimler	Yaşanılan deneyimlerin yeterlilik inancını etkileyen önemli kaynaklardan biri olduğunu söyleyebilirsiniz. Öyle ki kişi yaşadığı durum karşısında kendisini gözleme, tartma imkanı bulmuş olur. Bu kendisi ile ilgili çıkarımlar yapmasını sağlar. Başarıları ve yenilgileri tatmaktan geçer. Bireyler, eylemlerinin etkilerini ölçerler ve buna göre yeterlilik inançlarını yorumlayarak belirlerler. Başarılı olarak yorumlanan sonuçlar öz yeterliliği yükseltirken, başarısız olarak yorumlananlar öz yeterliliği düşürür (Israel, 2007: 34).
Başarılı deneyimlerin bireylerin öz yeterlilik algısını değiştirmesi	Yeterliliklere ilişkin kapasitenin önceden kavranmasına, harcanan çabanın miktarına, görevin zorluğunun algılanmasına, dışsal yardımların miktarına, performans sergilerken içinde bulunulan koşullara, geçici olarak başarılı olma ya da olmama durumlarına, deneyimlerin hafızada tutulmasına ve uygun durumlarda bu deneyimlerin yeniden oluşturulmasına bağlıdır (Pekmezci, 2010: 26).
Başkalarının Deneyimleri	Yeterlilik değerlendirmeleri, kazanılan modeller sayesinde başkalarının tecrübelerinden de etkilenir. Bu nedenle örnek alma ve model oluşturma, öz yeterliliği belirlemek etkin olan araçlardan biri olarak kabul edilir. Buna rağmen kişisel yetenekler, bağımsız amaçları başarmak için daha kolay değerlendirilir (Akgündüz, 2012: 42).
Sözel İkna;	Sözel ikna başarı için yeterli derecede zor denemelere imkân sağlayarak öz yeterliliği artırır, kişisel yeterlilik duygusunu ve becerilerin gelişimini destekler (Kutlay, 2012: 30) Kişilere amaçlarına ulaşabilmeleri için gerekli yeteneklere sahip oldukları konusunda telkinlerde bulunmak önemli ve etkilidir. Diğer bir deyişle, kişinin gerçekleştireceği faaliyetler ile ilgili çevresinden alacağı yapıcı eleştiriler ve bu yönde çevresinden gelen sözlü destekler öz yeterlilik inancını artıracaktır ve böylelikle birey daha çok gayret gösterecektir (Ordun, 2005). Öz yeterlilik inancının oluşmasında ikna edenin güvenilirliği ve ikna ettiği konudaki bilgisi ikna sürecini etkilediğinden ikna eden kişi büyük önem taşımaktadır (Baltacı, 2008: 30).
Fiziksel ve Duygusal Durum	Öz yeterlilik inancı üzerinde etkili olan dördüncü faktördür. Kaygı, stres, üzüntü, mutluluk gibi duygusal durumlar kişinin öz yeterlilik inancını olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebilir. Kendi gerginlik, kuruntu ve bunalımlarını, bireysel yetersizlik işareti olarak algılayan insanlar, kuvvet ve dayanıklılık gerektiren faaliyetlerde, yorgunluk, acı ve ağrıları da düşük fiziksel yeterlilik göstergesi olarak algırlar. Bu doğrultuda, öz yeterlilik kanaatlerini değiştirmenin yolları; fiziksel durumu iyileştirmek, olumsuz duygusal durumları azaltmak ve bedensel bilgi kaynakları hakkındaki yanlış anlamaları düzeltmektir (Ercan, 2014: 36)

Öz-yeterlilik inancının, bireylerin hedeflerini, seçimlerini ve hangi hareket tarzlarını sergileyeceklerini, ne denli çaba sarf edeceklerini, engellerin karşısında direneceklerini süreyi, olumsuz koşullarda kendilerini toplama süreleri, sahip oldukları stres ve kaygının miktarını, sonuçta nihai başarılarını etkileyen bir faktör olduğu

belirtilmektedir. Kişilerin kendi yeterlilikleriyle ilgili inançlarının, kendileriyle ilgili bilgilerle ilgili olduğu görülmektedir (Akgündüz, 2012: 40).

2.3. Yaşam Doyumu İle İlgili Genel Bilgiler

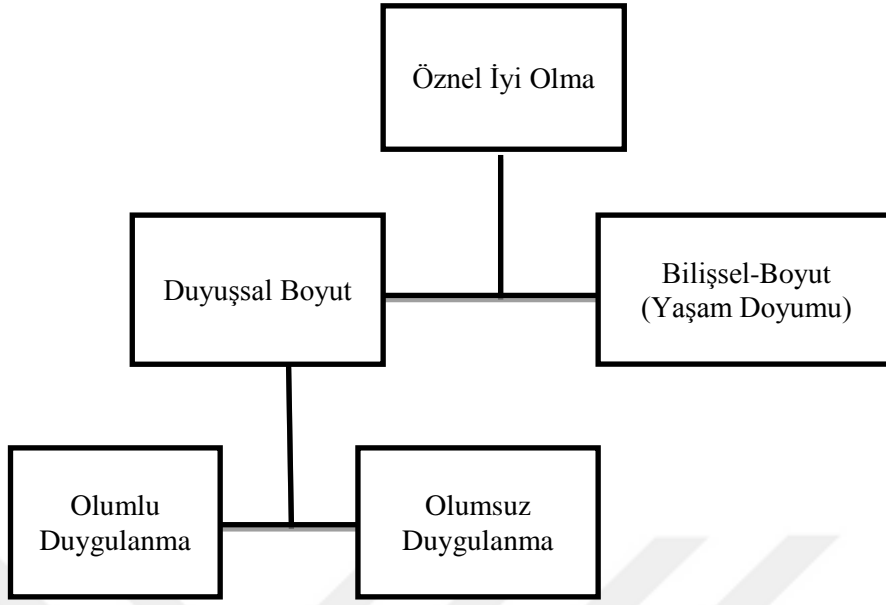
Yaşam doyumu kişilerin beklenti, hedef, ilgi ve standartlarından meydana gelen durumu, değer ve kültür sistemi içerisinde yaşayış şeklidir. Yaşam doyumunun bileşenleri, bireylerin fiziksel sağlığı, psikolojik olarak iyi olma, uyum becerisi, sosyoekonomik durumu ve çevreyle ilişkileridir. Bu anlamda, bireylerin iyi olma durumu ve yaşamdan doyum sağlamak gibi kavramların yaşam niteliğinin öznel tarafını oluştururken özerk yaşayabilme, sosyal ilişki ve üretken olmak gibi ifadeler de nesnel boyutu oluşturur (Balat ve Akman, 2006).

Yaşam doyumuyla ilgili literatürde üç genel sonuca ulaşıldığı görülmektedir (Vara, 1999: 95):

1. Öznellik,
2. Yaşam doyumunun olumlu ölçümleri kapsar ve olumsuz faktörlerin eksikliği yeterli gelmez.
3. Yaşam doyumu ölçeklerinin birey hayatının bütün yönlerini içine alanglobal bir değerlendirilme durumudur. Temelde aranılan yargı tüm hayata ilişkin olmasıdır.

Hayatın kapsamı oldukça geniş olduğundan çeşitli öğeler yardımıyla tanımlayabilmek de güçtür. Bu sebeple karışıklığın olmaması için bütüncül yaşam doyumu sorularıyla ölçülmektedir (Dikmen, 1995: 29). Yaşam doyumu kavramıyla beraber ele alınan ve çoğunlukla birbirlerinin yerine kullanılan bazı kavramlar bulunmaktadır. Bunları aşağıdaki gibi ifade etmek mümkündür:

1. İyi-oluş: Psikolojik anlamda işlevsellik ve yaşantı bakımından optimum düzeyde olma halidir (Sahraç, 2007: 97).
2. Öznel iyi-oluş: Bireylerin yaşadığı deneyimlerin, acıdan kaçınmayla hazzı ulaşmanın bulunduğu hedonistlik iyi-oluş kapsamında, yaşam doyumu, olumlu his durumunun var olması ve olumsuz his durumunun olmaması boyutlarını içine alan ve mutluluk ile eş anlamda kullanılan bireylerin ifade ettiği iyi-oluş durumunu ifade etmektedir (Sahraç, 2007: 98).

Şekil 2. Yaşam Doyumu ve Öznel İyi Olma Şekli:

(Kaynak: Sünbül, 2016: 30).

3. Psikolojik iyi-oluş: Ruhsal ve fizyolojik anlamda sağlıklı olmayı kapsayan, öznel iyi oluşta bahsi geçen hedonistik görüşün aksine haz aramanın dışında bireylerin kişisel gelişimini sağlamaları ve kendi potansiyellerini gerçekleştirmelerini ifade etmektedir. Kısaca psikolojik iyi-oluş psiko-sosyal ve biyolojik sağlığa işaret etmektedir (Sahrañç, 2007: 99).
4. Mutluluk: Bir özellikten ziyade zihinsel bir durumu ifade etmektedir. Mutluluk, bireylerin yaşamını bir bütün olarak değerlendirerek öznel olarak beğenmesi ve takdir etmesi şeklinde tanımlanabilir (Sahrañç, 2007: 99). Mutluluk ve öznel iyi olma kavramları kişilerin kendi hayatını baz alarak yaptığı duygusal ve bilişsel değerlendirmeyi ifade eder. Mutluluk ve/veya öznel iyi olma, kişinin hayatına yönelik algıladığı doyum ve kalite açısından olumlu duygularının olması ve olumsuz duyguların olmaması şeklinde açıklanabilir (Yıldız, 2010).

Özel iyi olma ve yaşam doyumunu çoğunlukla kişiler tarafından hayatın temel hedefleri olarak belirtilir. Öznel iyi olma bireyin hayatını ne şekilde değerlendirdiğiyle yakından ilgilidir. Mutluluğa ulaşabilme, bireyin hedefleri ve bu hedeflere ne derece ulaşabildiği

konusundaki fikirlerinin arasındaki uyum veya uyumsuzluğun belirleyici rol oynadığını belirtmek gerekir (Gündoğar vd., 2007: 15).

2.3.1.Yaşam Doyumunu Etkileyen Etmenler

Yaşam doyumu bir çok şeyden etkilenebilmektedir. Bunları mutluluk, hayata yüklenen anlam, hedeflere erişme konusunda uyum, gündelik hayattan alınan haz, bireylerin beden algısından memnun olma durumu, pozitif kişisel kimlik, güvenlik, ekonomik ve sosyal ilişkiler olarak sıralanabilir (Yılmaz ve Arsan, 2013). Bütün bunların yanında aşağıdaki etmenler de önemlidir (Baykoçak, 2002; Keser, 2005):

1. Gündelik hayattan mutlu olma,
2. Hayatı anlamlı bulma,
3. Amaçlara erişimde uyumluluk,
4. Hayata pozitif bakma,
5. Kimliğini olumlu olarak değerlendirme,
6. Fiziki görünüşten memnun olma,
7. İyi gelire sahip olma,
8. Kendini güvende hissetme,
9. Ruhsal ve fiziksel iyi hissetme,
10. Sosyal ilişkilerde iyi olma.

Yaşam doyumunda toplumsal ilişkilerin önemli bir alanı temsil ettiği görülmektedir. Bunun sebebi eş, çocuk ya da arkadaş gibi yakınlarda sosyal destek sağlanmasıdır. Bu nedenle yaşam doyumuyla ilişkili etkenlerin arasında sosyal destek de sayılabilir (Yiğit, 2012).

Yaşam doyumunu etkileyen faktörlerden biri de yaştır. Bu konuda yapılan araştırmalara bakıldığında yaşın yaşam doyumunu yordadığını görülür (Ünal ve Şahin, 2013; Çelik ve Tümkaya, 2012). Yılmaz vd., (2010) yapmış olduğu bir çalışmada, 41 ile 50 yaş aralığında olan kişilerin diğer yaştakilere göre yaşam doyumlarının daha düşük olduğunu saptamışlardır. Ünal vb. (2001) doktorlarla yürüttükleri bir çalışmada 40 yaş ve üstü yaş grubunda olanların yaşam doyumları, daha genç olanlara nazaran daha yüksek durumda olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan bazı araştırmalarda, yaşam doyumuyla cinsiyetlerin arasındaki farklılaşmanın oldukça az olduğu saptanmıştır. Kadınlar erkeklere göre daha çok olumsuz duygu ifade etmelerinin yanında kendi hayatlarından daha fazla haz duydukları görülmektedir (Yetim, 1991). Kendilerini sorunlu olarak algılayan ve sorunu olmadığı görülen ergenlerin yaşam doyumlarının karşılaştırıldığı bir çalışmada; cinsiyet ve yaşa göre yaşam doyumunun farklılaşmadığı, sorunu olmayanların sorunlu ve nevrotik bireylerin karşısında yaşam doyumlarının yüksek olduğu, sorunsuz kızların sorunsuz erkeklerden ve sorunlu kızlarınsa sorunlu erkeklerden, nevrotik erkeklerin nevrotik belirtileri bulunan kızlardan yaşam doyum düzeylerinin daha yüksek olduğu bulgularına ulaşılan bir araştırma da mevcuttur(Köker (1991).

Anne ile babanın eğitim düzeylerinin de yaşam doyumunun üzerinde etkisinin olduğunu söylemek mümkündür. nal ve şahin'in (2013)yaptıkları bir araştırma sonucuna göre; anne ve babanın öğrenim düzeyiyle yaşam doyum düzeylerinin anlamlı ve pozitif bir ilişki içerisinde oldukları görülmektedir. Ayrıca aile üyeleriyle öğretmenden algılanan destek düzeylerinin de algılanan yaşam doyum düzeyini olumlu yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan bazı araştırmalarda evli olmanın bireylerin yaşam doyumunun üzerinde anlamlı bir etkisi görülememiştir (Yetim, 1991).

Bilgi ve beceri kazanımının hızlandırılabilmesi için eğitim kalitesinin arttırılması, stresle başa çıkılmak ve yönetme becerileri bakımından özel eğitim verilmesi, düzenli egzersiz ve spor gibi etkinliklerin yapılması kişinin kendisini daha iyi hissetmesine yardımcı olduğu görülmektedir. Böylelikle kişilerin yaşam doyum düzeyi de yüksek olmaktadır. Neugarten yaşlılarda yaşam doyumunun belirlenebilmesi için beş ölçüt tespit etmiştir. Buna göre yaşam doyum düzeyi yüksek olan kişilerde aşağıdaki ölçütler aranmaktadır (Atasoy, 2014: 18-19):

1. İnsanın gündelik yaşamda yaptıkları etkinliklerden keyif alma durumu,
2. Hayatın kişiler için bir anlam taşıması, yaşamı ile ilgili amaç ve hedeflerinin olması ve sorumluluklarını kabul etmesi,
3. Hayatı boyunca öngördüğü amaç ve hedeflere ulaştığı inancının olması,
4. Olumlu bir ben imgesinin olması ve yaşlandığında zayıflıkları neler olursa olsun, kendisini değerli bir varlık olarak görmesi,
5. Hayata karşı genel olarak iyimser bir tutum halinde olması.

Burada insanın hayatıyla ilgili amaç ve hedeflerine ulaşip ulaşmadığı üzerine odaklanıldığı görülmektedir. Sonuç olarak yaşam doyumu cinsiyet, yaş, çalışma ve iş hayatı, eğitim, evlilik, aile ve din gibi sosyo-demografik faktörlerden etkilenebilmektedir. Bunun yanı sıra gelir düzeyi, aktiviteler, yaşam olayları, kişilik ve emeklilik de yaşam doyumunu etkilediği görülmektedir (Özer, 2001: 30).

2.3.2.Yaşam Doyumunu Açıklayan Kuramlar

Literatürde yaşam doyumu konusunda farklı kuramların geliştirildiği görülmektedir. Bu kuramlardan bazılarını aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür:

1. **Ereksel kuramlar:** Yaşam doyumunun ereksel açıklamaları, mutluluğun ihtiyaç veya amaç gibi bazı durumlara ulaşıldığında elde edildiğini vurgulamaktadır. Wilson (1960) önerdiği kuramsal postüladada ihtiyaçların doyurulması mutluluğu, doyurulmamış ihtiyaçların da mutsuzluğu getireceğini belirtmiştir. Çoğu felsefecinin ereksel kuramlar ile ilgili sorunlarla ilgilendiği görülmüştür. Mesela mutluluk kişilerin isteklerinin doyurulmasının sonucunda mı yoksa bastırılmasıyla mı geleceği değerlendirilmiştir. Hedonistler isteklerin doyurulması konusunda iyi oluşu yarattığı konusunun altını çizerken, estetikler arzudan arınık olmayı mutluluğun kaynağı şeklinde değerlendirmişlerdir. Alternatif ereksel kuramlarda, öğrenilmiş yaşantı neticesinde ihtiyaçların doyurulmasının üzerinde durulduğu görülmektedir. Kişiler bunların farkında olmakta ya da olmayabilmektedirler (Şahin, 2010: 101).

Amaçlar, kişilerin farkında isteklerini ifade etmektedir. Bu isteklerde günlük hayattaki bilinçli amaçları, kişisel çalışma ve meydan okumaları içermektedir. Bazı amaçların gerisinde kişilerin ihtiyaçlarını doyurma isteği vardır. Bu nedenle amaç ve ihtiyaç kendi aralarında ilişki içindedir (Eryılmaz ve Öğülmüş, 2010: 36).

2. **Etkinlik veya Aktivite Kuramı:** Bu kuramda, mutluluğun insan aktivitesinin bir ürünü olarak sunulduğu görülür. Aktivite kuramı savunucularının mutluluk olgusunun davranıştan geldiği belirtilmiştir. Aristo'nun aktivite kuramının ilk savunucularındandır. Mutlulukla ilgili fikirlerini Nikomakhosa Etik kitabında belirtmiştir. Etkinlik kuramında etkinlik sürecine odaklanılmakta ve bu süreç mutluluğun kaynağıdır. Belirli etkinliklerin en iyi şekilde gerçekleştirilebilir ise

insanlar mutlu olabilecektir. O, erdemli aktivitenin mutluluk getirdiğini belirtir. Başarıyla yapılan bir aktivite kişiler mutlu olurlar. Aktivite kişiler için çok kolaysa sıkılmasına, fazla zor ise anksiyeteye neden olur (Yetim, 2001).

Wilson'un kuramı mutluluk amaçların gerçekleşebilmesine bağlanmışken, bu kuramda bu amaçlara ulaşabilmek için yapılan etkinlik ve sürecin mutluluğun kaynağı olabileceği belirtilir. Csikszentmihalyi (2005) mutluluk ve etkinlik ilişkisini akış kuramıyla kapsamlı olarak açıklamıştır. Etkinlik şayet kişilerin beceri düzeylerine uygun ise haz verici olmakta ve kişiler etkinliğe kendilerini hiçbir şeyi umursamayacak derecede kaptırmalıdır. Etkinlikler kolay olur ise kişiler sıkılabilmekte, zor olduğundaysa insanlarda anksiyeteye neden olabilmektedir (West, 2018: 29). İnsanların yaşamları, ilginç gelen ve alakalı oldukları etkinlikleri gerçekleştirdikleri ölçüde daha iyi olmaktadır. Etkinlik kuramcılarının mutluluğun, bitiş noktasına ulaşmaktan çok bu yolda gösterilen davranışlarla geldiğini belirtmektedirler (Yazıcı, 2015: 26).

3. **Bağ Kuramları:** İnsanların mutlu olmalarını sağlayan sahip olduklarını açıklayan kuramların çoğunun, bağ modelleri kapsamında belleğe, bilişsel veya koşullama ilkelere dayanmaktadır. Mutlulukla ilgili bilişsel yaklaşımların henüz çok yeni olduğunu belirtmek gerekir. Bilişsel yaklaşımlardan biri, kişilerin kendini ilgilendiren olaylara yüklenmeleridir. Sonuç olarak iyi olaylar şayet iç bilişsel öğelere atfedilmiş ise daha çok mutluluk getireceklerdir. Başka bir olasılık da yüklenme olsun ya da olmasın iyi görülen olayların mutluluk getirme durumudur. Konuyla ilgili başka bir kuramda, duyguların ortaya çıkışında klasik koşullanmanın önemi vurgulanır. Araştırmalarda, duygu yüklü koşullamaların sönmeye fazla dirençli olduklarını göstermiştir. Kişiler böyle duygusal yaşantılara sahip olabilmekte ve bunlarla günlük uyaranlar arasında bağ kurabilmektedirler (Şahin, 2008, 24).

4. **Aşağıdan Yukarı ve Yukarıdan Aşağı Kuramları:** Bu yaklaşım mutluluğun durum, dışsal olay ve demografik etkilerden etkilenip etkilenmediğini inceler. Mutluluğun nedeni olarak mutlu zamanların birikimi ile küçük hazların toplamı gösterilmektedir. Kişi burada yaşamlarındaki mutlu dönemleri değerlendirmektedir (West, 2018: 29). Yukarıdan Aşağıya Kuramı'nın ortaya çıkması atomiktik felsefi düşünceye dayanır. Bu kuramda bireylerin kişilik

özellikleri vurgulanır. Kişilerin yaşamsal olayları algılama şekli mutluluğunu belirler. Bir başka ifadeyle mutluluk dışsal odaklı olmanın dışında kişinin kendi içindeki bir olgudur (Tuncer, 2017: 33).

2.3.4.Yaşam Doyumunun Önemi

Yaşam doyumunun bireyin yaşamında önemli bir yeri vardır. Bu nedenle bilimsel anlamda en fazla incelenmesi gereken konulardandır. Yaşam doyumunu, mutluluk ve iyi olmanın pozitif sonuçlarının ortaya çıkmasıyla bu kavramların önemi artmıştır (Koç ve Çakan, 2013). Yaşam doyumunu, bir kişinin kendi belirlediği kriterlere göre bütün hayatını olumlu değerlendirmesidir. Yaşam doyumunu bireylerin kendine yüklediği kriterlerle yaşam şartlarını algılaması arasındaki karşılaştırmaları yani kendi hayatıyla ilgili değer biçmesini kapsamaktadır (Çeçen, 2007: 181).

Yaşam Doyumu; insanın saadeti ile ilgili kavramlardan öznel iyi oluşun bilişsel yönünü adına temsil etmektedir. Öznel iyi olma, ferdin yaşamını bilişsel ve duygusal olarak değerlendirmesi olarak adlandırmaktadır. Bu değerlendirme, vakalara verilen duygusal tepkileri ve doyumun kognitif değerlendirmesini içermektedir. Yaşam doyumunu kişinin kendi belirlediği kriterlere göre yaşamının vasfı hakkındaki genel değerlendirmesi olarak ele alınmaktadır. Yaşam doyumunu halihazırda yaşamdan doyum, yaşamı değiştirme arzusu, geçmişten doyum, gelecekte doyum ve kişinin çevresinin o kişinin yaşamı hakkındaki fikirlerini kapsamaktadır. Doyum sahaları; iş, aile, boş zaman, sağlık, para, benlik ve kişinin yakın çevresi olabilmektedir (Dost, 2007: 133).

BÖLÜM3:YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Çalışmada genel rast gele tarama modeli kullanılmıştır. Genel rast gele tarama modelleri anakütle hakkında bir istidlal bulunabilmek için anakütleden seçilmiş 'örneklem' üzerinde yapılan tanımlayıcı çalışmalardır ve nicel verilere dayanmaktadır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni İstanbul ilinin Fatih v Avcılar ilçelerinde bulunan İstanbul ve Gelişim Üniversiteleri öğrencileri içinden rastgele seçilip, yapılan ankete katılmaya gönüllü 302 öğrenciden meydana gelmektedir.

3.3. Kullanılan Ölçekler

Bu Ankettaslağı 4 bölümden oluşmaktadır. Birinci Bölümde araştırman tarafından araştırmanın gayesi doğrultusunda literatür taraması yapılarak, araştırman tarafından oluşturulan ve cevaplayıcıların demografik özelliklerini tespit etmek amacıyla yer alan sorularla cevaplayıcıların ebeveynleri ile yaşam ve gelecek beklentisi hakkında toplam 16 soru cevaplayıcılara sorulmuştur.

İkinci bölümde yaşam doyum ölçeği kullanılmıştır. ("Diener, Emmons, Larsen ve Griffin" 1985) yılında 'Yaşam Doyumunu' incelemek maksadıyla geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirmiştir. Yasam Doyumu ölçeği tek boyutlu ve beş maddelik bir ölçme aracıdır. (Dağı,2016)

Çalışmanın üçüncü bölümünde kimlik ölçeği kullanılmıştır. Çalışmaya kimlik ölçeğinin uyarlanması için (Coşkun, 2004) kaynağından yararlanılmıştır. Kişisel ile ilgili (10 madde), Sosyal ile ilgili (7 madde) ve Kolektif Kimlik oluşumu ile ilgili (8 madde) temel ölçeklerinden oluşan ve toplam (35 madde) içeren ölçektir. Ölçeğin 10 sorusu dolgu maddesi olarak kullanılmaktadır.

3.3.1. Kişisel kimlik

Bu alt ölçek kişinin kişisel değerler/etik standartlarını, hayallerini, geleceğe yönelik kişisel gayelerini ve beklentilerini, heyecanlarını/hislerini, fikirlerini/düşüncelerini, endişe ve kaygılarla üstünden gelme tarzlarını, başkalarından farklı biri olarak kendine

has bir kişiliğe sahip olma, yaşamdaki değişikliklere rağmen özünde aynı şekilde kalmaya devam edileceği bilgisi, kendisiyle ilgili bilgi ve düşüncelerini ve özel fikirlerini/kendilik değerine karşılık gelen toplam (10 maddelik) bir alt ölçektir. (2, 5, 8, 11, 14, 17, 19, 24 ve 28) maddeler halinden oluşan ölçektir.

3.3.2. Sosyal-Kimlik

Bireyin başkalarına göre tanınan olması, söylediği ve yaptığı şeylere başkalarının gösterdiği davranış şekillerini, dışgörünüşi, başkalarının kendisi hakkında ne düşünüldüğünü, kişinin cazibeliği, beklenmedik hoş giden/başkaları üzerinde oluşturduğu etkileri ve başkaları ile beraber kensergilediği davranış biçimi ya da sosyal davranışlarını nasıl idrak ettiğini ölçen toplam (7 maddelik) bir ölçektir. (3, 6, 9, 12, 15, 22 ve 25) bu maddelerden oluşmaktadır.

3.3.3. Kolektif Kimlik

Bireyin; ailesinin çağının bir üyesi olması, soy ya da etnik özgeçmişi, dini, yaşanılan ya da büyüdüğü yerleri, topluma ait olma hissi, siyasi ve konulara ilgisi ya da politik müessiriyet ve bölgele özgü söyleyişi/telaffuzu ya da ikinci bir lisans bilmesi durumunu ölçen toplam (8 maddelik) bir ölçektir. (4, 7, 10, 13, 23, 26, 31 ve 33) bu maddelerden meydana gelmektedir.

(KÖ.) ergen ya da yetişkinlere kişisel veya grup olarak uygulanmaktadır. Cevaplayıcılar tüm maddeye 1'den (Benim kim olduğum için önemsiz) 5'e (Benim kim olduğum için her zaman çok önemli) kadar devam eden likert tipi bir ölçek üzerinde cevap vermektedirler. Dolayısıyla tüm ölçekten alınan en düşük skor (25), en yüksek skor ise (125'tir.) (Coşkun, 2004).

Dördüncü bölümde ise sosyal öz-yeterlilik ölçeği kullanılmıştır ve (Uğur ve diğerleri, 2014) kaynağından yararlanılmıştır. Ölçek; bilişsel sosyal 'Öz-Yeterlilik': 1-14 ve davranışsal sosyal öz-yeterlilik: 14-18 olmak üzere iki alt düzeyden oluşturulmuştur. Ölçek alt boyutlara oranla ve toplam skoru vermektedir. Ters puanlanan madde bulunmamaktadır.

3.4. Verilerin Analizi

Yapılan bu araştırmada her iki gruptan elde edilen nicel veriler (SPSS)23 paket programı vasıtasıyla ile analiz edilmiştir. Katılımcıların ve ebeveynlerinin nüfusa

özelliklerine ilişkin için frekans, yüzde ve averaj değerler verilmiştir. Veri setinin güvenilirlik analizi (Cronbach Alfa) katsayısı ile sınıanmıştır. Ölçek değişkenlerinin normal dağılıp dağılmadığına bakmak için 'Normallik Testi' yapılmıştır. Demografik özellikler ile yaşam doyum düzeyi, kimlik düzeyi ve bilişsel ve davranışsal öz-yeterlilik düzeyinin farklılaşıp farklılaşmadığını saptaması için (Kruskal-Wallis H ve Mann-Whitney U) testleri yapılmıştır. Analizler yüzde doksan beş (%95) güven düzeyinde test edilmiştir.

BÖLÜM 4: BULGULAR

4.1. Demografik Özelliklere İlişkin Bulgular

Tablo 6. Demografik Özelliklerin Dağılım Tablosu

		n	%
Yaş	18-21 yaş	137	45,36
	22-25 yaş	128	42,38
	26 yaş ve üzeri	37	12,25
Cinsiyet	Kadın	188	62,25
	Erkek	114	37,75
Babanızın Eğitim Durumu	Okuryazar Değil	19	6,29
	İlkokul Mezunu	128	42,38
	Lise Mezunu	59	19,54
	Okuryazar	10	3,31
	Ortaokul Mezunu	36	11,92
	Üniversite ve üstü	50	16,56
	Okuryazar Değil	88	29,14
	İlkokul Mezunu	128	42,38
Annenizin Eğitim Durumu	Lise Mezunu	36	11,92
	Okuryazar	13	4,30
	Ortaokul Mezunu	15	4,97
	Üniversite ve üstü	22	7,28
	Çalışmıyor	37	12,25
	İşçi	87	28,81
Babanızın Mesleği	Esnaf	51	16,89
	Memur	34	11,26
	Emekli	93	30,79
	Ev hanımı	256	84,77
Annenizin Mesleği	İşçi	14	4,64
	Esnaf	4	1,32
	Memur	12	3,97
	Emekli	16	5,30
Ailenizin Aylık Geliri	500-1500	67	22,19
	1501-2500	91	30,13
	2501-3500	61	20,20
	3501 ve üstü	83	27,48
	Yok	4	1,32
Kardeş sayısı (siz hariç)	1 kardeş	63	20,86
	2 kardeş	58	19,21
	3 kardeş	50	16,56
	4 kardeş	33	10,93
	5 kardeş	33	10,93
	6 kardeş ve üzeri	61	20,20

Katılımcıların demografik dağılımlarını incelediğimizde %62,25'inin kadın olduğu ve %45,36'sının 18-21 yaş aralığında olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların ebeveynlerinin eğitim durumu ve mesleklerine baktığımızda, %42,38'sinin babası

ilkokul mezunu, %30,79'unun babasının emekli olduğu ve %42,38'inin annesinin ilkokul mezunu, %84'ünün annesinin ev hanımı olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların ailelerin aylık gelirlerine baktığımızda ise %30,13'ünün 1501-2500 arası gelire sahip olduğu görülmüştür. Katılımcıların %20,86'sı tek kardeşe sahip iken %20,20'sinin 6 ve üzeri kardeşe sahip olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 7. Katılımcıların Ebeveynlerini Tanımlayıcı İstatistikler

		n	%
Anne Babanın Beraberlik Durumu	Evli	266	88,08
	Boşanmış	17	5,63
	Dul	19	6,29
	Anne vefat etmiş	3	,99
Anne Babanın Sağ Durumu	Baba vefat etmiş	35	11,59
	İkisi de vefat etmiş	0	,00
	İkisi de sağ	264	87,42
	Köy-Belde-Kasaba	39	12,91
Ailenizin yaşadığı yer	İlçe-Şehir	89	29,47
	Büyükşehir	174	57,62
	Demokratik	102	33,77
Ebeveynlerinizin (anne ve babanızın) size karşı genel tutumları nasıldır?	Otoriter	43	14,24
	Koruyucu	141	46,69
	İlgisiz	16	5,30

Katılımcıların %88,08'inin anne ve babasının birlikte, evli olduğu, %87,42'sinin anne ve baba her ikisinin de sağ olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların ailelerinin %57,62'si büyükşehir de yaşadığı ve katılımcıların %46,69'unun ebeveynleri, katılımcı bireylere karşı koruyucu bir tavır aldığı görülmüştür.

Tablo 8. Katılımcıların Arkadaşlarını, Yaşamdan Beklentisini Tanımlayıcı İstatistikler

		n	%
Yakın (samimi) arkadaş sayısı	Yok	8	2,65
	1-5	229	75,83
	6-10	52	17,22
	11 ve üzeri	13	4,30
Yaşamınızdan ne kadar memnunsunuz?	Çok memnunum	26	8,61
	Memnunum	127	42,05
	Emin değilim	76	25,17
	Memnun değilim	45	14,90
	Hiç memnun değilim	28	9,27
Arkadaşlık ilişkilerinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?	Çok iyi	97	32,12
	İyi	169	55,96
	Emin değilim	27	8,94
	Kötü	6	1,99
	Çok kötü	3	,99
Gelecekte beklentilerinize ulaşacağınıza ne kadar inanıyorsunuz?	Çok ümitliyim	44	14,57
	Ümitliyim	156	51,66
	Emin değilim	66	21,85
	Ümitli değilim	24	7,95
	Hiç ümidim yok	12	3,97

Katılımcıların %2,65'inin hiç yakın arkadaşı yok iken %75,83'ünün en fazla 5 yakın arkadaşı olduğu görülmüştür. Katılımcıların %55,96'sının arkadaşlık ilişkilerini iyi bulduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların yaşam ve gelecek ile ilgili görüşlerine baktığımızda ise %42,05'nin yaşamından memnun ve %51,66'sının gelecekte beklentilerine ulaşabileceğinden ümitli olduğu tespit edilmiştir.

4.2. Ölçek Maddelerine İlişkin Bulgular

4.2.1. Ölçek Maddelerine İlişkin Güvenilirlik Analizi

Cronbach alfa katsayısına göre; ölçeğin güvenilirlik sınırları aşağıda belirtilmiştir. (Özdamar, 1999).

$0.00 < \alpha < 0.40$ değerleri arasında ise ölçek güvenilir değildir.

$0.40 < \alpha < 0.60$ değerleri arasında ise ölçek düşük güvenilirliktedir.

$0.60 < \alpha < 0.80$ değerleri arasında ise oldukça güvenilirdir.

$0.80 < \alpha < 1.00$ değerleri arasında ise ölçek yüksek derecede güvenilirdir.

Tablo 9. Güvenirlilik Analizi Değerleri

	Cronbach's Alpha	N
Yaşam doyumu	0,807	5
Kişisel kimlik	0,855	10
Sosyal kimlik	0,832	7
Kolektif kimlik	0,742	8
Bilişsel sosyal öz-yeterlilik	0,891	14
Davranışsal sosyal öz-yeterlilik	0,814	4

Ölçek maddelerine ilişkin güvenilirlik analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda “Yaşam doyumu”(0,807), “Kişisel kimlik”(0,855), “Sosyal kimlik”(0,832), “Bilişsel sosyal öz-yeterlilik”(0,891) ve “Davranışsal sosyal öz-yeterlilik”(0,814) ölçek düzeylerinin yüksek derecede güvenilir olduğu, “Kolektif kimlik”(0,742) düzeyinin oldukça güvenilir olduğu tespit edilmiştir.

4.2.2. Ölçek Düzeylerinin Normallik Sınaması

Tablo 10. Ölçek Düzeylerinin Normallik Sınaması

	Kolmogorov-Smirnov		
	İstatistik	s.d.	p
Yaşam doyumu	0,096	302	0,000
Kişisel kimlik	0,093	302	0,000
Sosyal kimlik	0,079	302	0,000
Kolektif kimlik	0,056	302	0,022
Bilişsel sosyal öz-yeterlilik	0,062	302	0,007
Davranışsal sosyal öz-yeterlilik	0,071	302	0,001

Ölçek düzeylerinin normal dağılıp dağılmadığı incelemek için normallik sınaması yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda “Yaşam doyumu”(p=0,000), “Kişisel kimlik”(p=0,000), “Sosyal kimlik”(p=0,000), “Kolektif kimlik”(p=0,022), “Bilişsel

sosyal öz-yeterlilik”(p=0,007) ve ”Davranışsal sosyal öz-yeterlilik”(p=0,001) düzeylerinin (p<0,5) normal dağılmadığı tespit edilmiştir.

4.3. Demografik Özelliklerin ile Yaşam Doyumunu Düzeyi, Kimlik Alt Düzeyleri

ve Sosyal Öz-yeterlilik Düzeyinin Farklılaşp Farklılaşmadığının Tespiti İçin

Yapılan Test Analizleri

Araştırma sorusu 1: Cinsiyete göre ile yaşam doyumunu düzeyi, kimlik alt düzeyleri ve sosyal öz-yeterlilik düzeyinin arasında farklılık var mıdır?

Tablo 11. Cinsiyete Göre Yaşam Doyumu Düzeyi, Kimlik Alt Düzeyleri ve Sosyal Öz-yeterlilik Düzeyinin Farklılaşp Farklılaşmadığının (Mann Whitney U Testi ile Analizi)

		<i>f</i>	$\bar{X}$	<i>s.s</i>	<i>U</i>	<i>z</i>	<i>P</i>
Yaşam doyumunu	kadın	188	61,10	14,05	9826,000	-1,210	0,226
	Erkek	114	62,58	14,86			
Kişisel kimlik	Kadın	188	39,60	6,20	8331,000	-3,246	0,001
	Erkek	114	36,59	7,94			
Sosyal kimlik	Kadın	188	20,30	5,77	10346,000	-0,504	0,614
	Erkek	114	19,90	6,11			
Kolektif kimlik	Kadın	188	24,53	6,43	10171,500	-0,741	0,459
	Erkek	114	25,10	7,08			
Bilişsel sosyal öz-yeterlilik	Kadın	188	41,28	8,18	9725,000	-1,349	0,177
	Erkek	114	42,82	7,64			
Davranışsal sosyal öz-yeterlilik	Kadın	188	17,52	4,92	10559,500	-0,213	0,831
	Erkek	114	17,67	4,71			

Cinsiyete göre yaşam doyumunu düzeyi, kimlik alt düzeyleri ve sosyal öz-yeterlilik düzeyinin farklı olup olmadığını belirlemek için (Mann Whitney U) test analizi yapılmıştır. Yapılanbu analiz sonucunda değerleri;

Cinsiyet ile “Yaşam doyumunu”(p=0,226) değeri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı saptama edilmiştir. Başka bir deyişle cinsiyet, yaşam doyumunu düzeyini etkilememektedir.

Kimlik düzeyinde; “Sosyal kimlik”(p=0,614) ve “Kolektif kimlik”(p=0,459) alt seviyeleri ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Başka bir deyişle cinsiyet sosyal ve kolektif kimlik düzeylerini etkilememektedir. “Kişisel kimlik”(p=0,001) ile cinsiyet arasında anlamlı bir çeşitlilik olduğu tespit edilmiştir.

Kişisel kimlik düzeyinde averajlara bakıldığında kadınların($\bar{X}=39,60$), erkeklerden($\bar{X}=36,59$) ek olarak fazla yüksek olduğu görülmüştür.

Sosyal öz-yeterlilik düzeyinde; “Bilişsel sosyal öz-yeterlilik”(p=0,177) ve “Davranışsal sosyal öz-yeterlilik”(p=0,831) ile cinsiyet arasında anlamlı bir çeşitlilik olmadığı tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle cinsiyet, bilişsel ve davranışsal sosyal öz-yeterlilik düzeylerini etkilememektedir.

Araştırma sorusu 2: Yaşa göre ile yaşam doyumu düzeyi, kimlik alt düzeyleri ve sosyal öz-yeterlilik düzeyinin arasında farklılık var mıdır?

Tablo 12. Yaşa Göre Yaşam Doyumu Düzeyi, Kimlik Alt Düzeyleri ve Sosyal Öz-yeterlilik Düzeyinin Farklılaşp Farklılaşmadığının (**Kruskal Wallis H**) Testi ile Analizi

		<i>f</i>	$\bar{X}$	<i>s.s</i>	x^2	<i>sd.</i>	<i>P</i>
Yaşam doyumu	18-21 yaş	137	62,90	13,25	1,707	2	0,426
	22-25 yaş	128	60,83	15,47			
	26 yaş ve üzeri	37	59,95	14,27			
Kişisel kimlik	18-21 yaş	137	39,47	6,07	3,531	2	0,171
	22-25 yaş	128	37,54	7,70			
	26 yaş ve üzeri	37	37,89	7,75			
Sosyal kimlik	18-21 yaş	137	20,39	5,78	0,512	2	0,774
	22-25 yaş	128	19,80	5,74			
	26 yaş ve üzeri	37	20,46	6,85			
Kolektif kimlik	18-21 yaş	137	25,55	6,58	4,868	2	0,088
	22-25 yaş	128	24,20	6,87			
	26 yaş ve üzeri	37	23,62	6,17			
Bilişsel sosyal öz-yeterlilik	18-21 yaş	137	41,09	8,07	2,377	2	0,305
	22-25 yaş	128	42,47	8,28			
	26 yaş ve üzeri	37	42,59	6,58			
Davranışsal sosyal öz-yeterlilik	18-21 yaş	137	17,02	5,00	3,246	2	0,197
	22-25 yaş	128	18,03	4,69			
	26 yaş ve üzeri	37	18,05	4,63			

Yaşa göre yaşam doyumu düzeyi, kimlik alt düzeyleri ve sosyal öz-yeterlilik düzeyinin değişip değişmediğini belirlemek için (Kruskal Wallis H) test analizi yapılmıştır.

Yapılan bu analiz sonucunda;

Yaşla “Yaşam doyumu”(p=0,426) seviyesi arasında anlamlı bir değişiklik olmadığı tespit edilmiştir. Başka bir deyişle yaş, yaşam doyumu düzeyini etkilememektedir.

Kimlik düzeyinde; “Kişisel kimlik”(p=0,171), “Sosyal kimlik”(p=0,774) ve “Kolektif kimlik”(p=0,088) alt düzeyleri ile yaş arasında anlamlı bir değişiklik olmadığı tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle yaş kişisel, sosyal ve kolektif kimlik düzeylerini etkilememektedir. Sosyal öz-yeterlilik düzeyinde; “Bilişsel sosyal öz-yeterlilik”(p=0,305) ve “Davranışsal sosyal öz-yeterlilik”(p=0,197) ile yaş arasında

anlamli bir değişiklik olmadığı tespit edilmiştir. Başka bir deyişle yaş, bilişsel ve davranışsal sosyal öz-yeterlilik dőzelerini etkilememektedir.

Araştırma sorusu 3: Babanın eğitim durumuna göre ile yaşam doyumu dőzeyi, kimlik alt dőzeyleri ve sosyal öz-yeterlilik dőzeyinin arasında farklılık var mıdır

Tablo 13. Babanın Eğitim Durumuna Göre Yaşam Doyumu Dőzeyi, Kimlik Alt Dőzeyleri ve Sosyal Öz-yeterlilik Dőzeyinin Farklılaşıp Farklılaşmadığının (**Kruskal Wallis H Testi ile Analizi**)

		<i>f</i>	$\bar{X}$	<i>s.s</i>	x^2	<i>sd.</i>	<i>p</i>
Yaşam doyumu	Okuryazar Değil	19	56,42	14,41	5,196	5	0,392
	İlkokul Mezunu	128	63,27	13,67			
	Lise Mezunu	59	61,20	14,61			
	Okuryazar	10	54,70	18,68			
	Ortaokul Mezunu	36	61,75	15,16			
Kişisel kimlik	Üniversite ve üstü	50	61,40	14,01	1,256	5	0,939
	Okuryazar Değil	19	39,58	5,60			
	İlkokul Mezunu	128	38,29	7,34			
	Lise Mezunu	59	38,47	6,61			
	Okuryazar	10	35,30	9,90			
Sosyal kimlik	Ortaokul Mezunu	36	38,42	6,32	1,576	5	0,904
	Üniversite ve üstü	50	39,12	7,28			
	Okuryazar Değil	19	21,05	6,27			
	İlkokul Mezunu	128	20,12	5,54			
	Lise Mezunu	59	20,07	6,53			
Kolektif kimlik	Okuryazar	10	19,00	6,55	5,969	5	0,309
	Ortaokul Mezunu	36	20,72	5,60			
	Üniversite ve üstü	50	19,82	6,11			
	Okuryazar Değil	19	25,63	6,15			
	İlkokul Mezunu	128	25,09	6,59			
Bilişsel sosyal öz-yeterlilik	Lise Mezunu	59	25,03	6,96	7,455	5	0,189
	Okuryazar	10	19,70	7,59			
	Ortaokul Mezunu	36	25,36	6,42			
	Üniversite ve üstü	50	23,72	6,54			
	Okuryazar Değil	19	39,68	6,86			
Davranışsal sosyal öz-yeterlilik	İlkokul Mezunu	128	43,10	7,53	1,614	5	0,900
	Lise Mezunu	59	41,31	8,21			
	Okuryazar	10	43,20	9,67			
	Ortaokul Mezunu	36	39,72	8,68			
	Üniversite ve üstü	50	41,42	8,25			
	Okuryazar Değil	19	17,26	5,02			
	İlkokul Mezunu	128	17,39	5,11			

Lise Mezunu	59	17,41	4,70
Okuryazar	10	17,50	4,22
Ortaokul Mezunu	36	18,14	4,55
Üniversite ve üstü	50	17,98	4,68

Babanın eğitim durumuna göre yaşam doyumu düzeyi, kimlik alt düzeyleri ve sosyal öz-yeterlilik düzeyinin değişiklik olup olmadığını belirlemek için Kruskal Wallis H test analizi değerlendirilmiştir. Yapılan analiz sonucunda;

Babanın eğitim durumu ile “Yaşam doyumu”(p=0,392) düzeyi arasında anlamlı bir değişiklik olmadığı tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle babanın eğitim durumu, yaşam doyumu düzeyini etkilememektedir.

Kimlik düzeyinde; “Kişisel kimlik”(p=0,939), “Sosyal kimlik”(p=0,904) ve “Kolektif kimlik”(p=0,309) alt düzeyleri ile babanın eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Başka bir deyişle babanın eğitim durumu kişisel, sosyal ve kolektif kimlik düzeylerini etkilememektedir.

Sosyal öz-yeterlilik düzeyinde; “Bilişsel sosyal öz-yeterlilik”(p=0,189) ve “Davranışsal sosyal öz-yeterlilik”(p=0,900) ile babanın eğitim durumu arasında anlamlı bir değişiklik olmadığı tespit edilmiştir. Başka bir söyleyişle babanın eğitim seviyesi, bilişsel ve davranışsal sosyal öz-yeterlilik düzeylerini etkilememektedir.

Araştırma sorusu 4: Annenin eğitim durumuna göre ile yaşam doyumu düzeyi, kimlik alt düzeyleri ve sosyal öz-yeterlilik düzeyinin arasında farklılık var mıdır?

Tablo 14. Annenin Öğrenim Durumuna Göre Yaşam Doyumu Düzeyi, Kimlik Alt Düzeyleri ve Sosyal Öz-yeterlilik Düzeyinin Farklılaşp Farklılaşmadığının Kruskal Wallis H Testi ile Analizi

		<i>f</i>	$\bar{X}$	<i>s.s</i>	x^2	<i>sd.</i>	<i>p</i>
Yaşam doyumu	Okuryazar Değil	88	61,19	13,83	0,914	5	0,969
	İlkokul Mezunu	128	61,83	15,27			
	Lise Mezunu	36	61,14	12,98			
	Okuryazar	13	63,08	12,57			
	Ortaokul Mezunu	15	61,60	13,76			
	Üniversite ve üstü	22	62,59	15,77			
Kişisel kimlik	Okuryazar Değil	88	37,41	6,94	4,724	5	0,450
	İlkokul Mezunu	128	38,95	6,98			
	Lise Mezunu	36	38,50	6,87			
	Okuryazar	13	41,46	7,62			
	Ortaokul Mezunu	15	38,33	5,72			
	Üniversite ve üstü	22	38,09	8,54			
Sosyal kimlik	Okuryazar Değil	88	20,39	5,76	11,251	5	0,047
	İlkokul Mezunu	128	20,88	5,58			
	Lise Mezunu	36	18,69	6,37			
	Okuryazar	13	20,23	7,33			
	Ortaokul Mezunu	15	19,60	4,56			
	Üniversite ve üstü	22	17,68	6,77			
Kolektif kimlik	Okuryazar Değil	88	24,99	7,19	9,548	5	0,089
	İlkokul Mezunu	128	25,78	6,09			
	Lise Mezunu	36	22,83	7,15			
	Okuryazar	13	23,31	6,18			
	Ortaokul Mezunu	15	23,87	5,44			
	Üniversite ve üstü	22	22,27	7,26			
Bilişsel sosyal öz-yeterlilik	Okuryazar Değil	88	41,91	7,37	1,141	5	0,950
	İlkokul Mezunu	128	42,31	7,94			
	Lise Mezunu	36	40,72	9,50			
	Okuryazar	13	40,69	9,38			
	Ortaokul Mezunu	15	40,80	9,37			
	Üniversite ve üstü	22	42,27	6,81			
Davranışsal sosyal öz-yeterlilik	Okuryazar Değil	88	17,24	4,85	15,722	5	0,008
	İlkokul Mezunu	128	17,66	4,99			
	Lise Mezunu	36	16,50	4,27			
	Okuryazar	13	21,46	2,22			
	Ortaokul Mezunu	15	16,07	5,91			
	Üniversite ve üstü	22	18,95	3,90			

Anninin öğrenim durumuna göre yaşam doyumu düzeyi, kimlik alt düzeyleri ve sosyal öz-yeterlilik düzeyinin farklılaşp farklılaşmadığının tespit etmek için (Kruskal Wallis H) testdeğerlendirmesinde bu analiz yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda;

Annenin öğrenim seviyesi durumu ile “Yaşam doyumu”(p=0,969) düzeyi arasında manalı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Başka bir deyişle annenin eğitim seviyesi durumu, yaşam doyumu düzeyini tesir etmemektedir.

Kimlik düzeyinde; “Kişisel kimlik”(p=0,450) ve “Kolektif kimlik”(p=0,089) alt düzeyleri ile annenin eğitim durumu arasında manalı bir değişiklik olmadığı tespit edilmiştir. Başka bir deyişle annenin eğitim durumu sosyal ve kolektif kimlik düzeylerini etkilememektedir. “Sosyal kimlik”(p=0,047) ile annenin eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Sosyal kimlik düzeyinde ortalamalar göz önüne alındığında annesi ilkokul mezunu($\bar{X}=20,88$) olan katılımcıların en yüksek, annesi üniversite mezunu($\bar{X}=19,01$) olan katılımcıların en düşük olduğu görülmüştür.

Sosyal öz-yeterlilik düzeyinde; “Bilişsel sosyal öz-yeterlilik”(p=0,950) ile annenin öğrenim durumu arasında anlamlı bir değişiklik olmadığı tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle annenin eğitim durumu, davranışsal sosyal öz-yeterlilik düzeyini etkilememektedir. “Davranışsal sosyal öz-yeterlilik” düzeyi(p=0,008) ile annenin eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Anlamlı farklılığın tespiti için çiftli karşılaştırmalar analizi yapılmıştır. Yapılan çözümleme sonucunda annesi okuryazar($\bar{X}=21,46$) olan katılımcılar ile annesi ortaokul($\bar{X}=16,07$) (p=0,040) ve annesi lise($\bar{X}=16,50$) (p=0,009) mezunu olan katılımcılar arasında sosyal öz-yeterlilik düzeyinde okuryazar lehine anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir.

Araştırma sorusu 5: Babanın mesleğine göre ile yaşam doyumu düzeyi, kimlik alt düzeyleri ve sosyal öz-yeterlilik düzeyinin arasında farklılık var mıdır?

Tablo 15. Babanın Mesleğine Göre Yaşam Doyumu Düzeyi, Kimlik Alt Düzeyleri ve Sosyal Öz-yeterlilik Düzeyinin Farklılaşp Farklılaşmadığının Kruskal Wallis H Testi ile Analizi

		<i>f</i>	$\bar{X}$	<i>s.s</i>	x^2	<i>sd.</i>	<i>P</i>
Yaşam doyumu	Çalışmıyor	37	61,59	14,51	11,063	4	0,026
	İşçi	87	58,67	14,86			
	Esnaf	51	65,82	12,66			
	Memur	34	65,79	11,34			
	Emekli	93	60,69	15,06			
Kişisel kimlik	Çalışmıyor	37	37,22	8,81	7,290	4	0,121
	İşçi	87	38,87	7,19			
	Esnaf	51	37,08	6,22			
	Memur	34	40,94	5,38			
	Emekli	93	38,42	6,96			
Sosyal kimlik	Çalışmıyor	37	19,22	5,99	13,025	4	0,011
	İşçi	87	21,51	6,07			
	Esnaf	51	19,25	4,89			
	Memur	34	22,18	7,45			
	Emekli	93	19,01	5,18			
Kolektif kimlik	Çalışmıyor	37	24,73	5,86	6,306	4	0,177
	İşçi	87	25,14	7,01			
	Esnaf	51	25,37	6,68			
	Memur	34	26,09	6,56			
	Emekli	93	23,54	6,66			
Bilişsel sosyal öz-yeterlilik	Çalışmıyor	37	43,51	7,43	7,164	4	0,127
	İşçi	87	42,29	8,57			
	Esnaf	51	39,76	7,76			
	Memur	34	43,24	8,32			
	Emekli	93	41,44	7,56			
Davranışsal sosyal öz-yeterlilik	Çalışmıyor	37	17,00	5,03	7,447	4	0,114
	İşçi	87	16,90	5,39			
	Esnaf	51	17,43	3,80			
	Memur	34	19,38	4,93			
	Emekli	93	17,86	4,59			

Babanın mesleğine göre yaşam doyumu düzeyi, kimlik alt düzeyleri ve sosyal öz-yeterlilik düzeyinin değişip değişmediğini belirlemek için Kruskal Wallis H test analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda;

Babanın mesleği ile “Yaşam doyumu”(p=0,026) düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle cevaplayıcıların yaşam doyum düzeyi baba mesleğine göre değiştiği görülmüştür. Anlamlı farklılığın tespiti için ikili karşılaştırmalar analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda babası esnaf($\bar{X}$ =65,82)

olan katılımcılar ile babası işçi ($\bar{X}=58,67$) olan katılımcılar arasında yaşam doyumu düzeyinde esnaf lehine anlamlı ($p=0,032$) bir farklılık tespit edilmiştir.

Kimlik düzeyinde; “Kişisel kimlik” ($p=0,121$) ve “Kolektif kimlik” ($p=0,177$) alt düzeyleri ile baba mesleği arasında anlamlı bir çeşitlilik olmadığı saptanmıştır. Başka bir deyişle baba mesleği sosyal ve kolektif kimlik düzeylerini tesir etmemektedir. “Sosyal kimlik” ($p=0,011$) ile baba mesleği arasında anlamlı bir farklılık olduğu ispat edilmiştir. Anlamlı farklılığın tespiti için ikili karşılaştırmalar analizi yapılmıştır. Yapılan analiz değerlendirmesi sonucunda babası emekli ($\bar{X}=19,01$) olan katılımcılar ile babası işçi ($\bar{X}=21,51$) olan katılımcılar arasında sosyal kimlik düzeyinde işçi lehine anlamlı ($p=0,040$) bir farklılık tespit edilmiştir. Başka bir deyişle babası işçi olan katılımcıların, babası emekli olan katılımcılara göre sosyal kimlik düzeyi daha yüksektir.

Sosyal öz-yeterlilik düzeyinde; “Bilişsel sosyal öz-yeterlilik” ($p=0,127$) ve “Davranışsal sosyal öz-yeterlilik” ($p=0,114$) ile babanın mesleği arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle babanın mesleği, bilişsel ve davranışsal sosyal öz-yeterlilik düzeylerini etkilememektedir.

Araştırma sorusu 6: Annenin mesleğine göre ile yaşam doyumu düzeyi, kimlik alt düzeyleri ve sosyal öz-yeterlilik düzeyinin arasında farklılık var mıdır?

Tablo 16. Annenin Mesleğine Göre Yaşam Doyumu Düzeyi, Kimlik Alt Düzeyleri ve Sosyal Öz-yeterlilik Düzeyinin Farklılaşp Farklılaşmadığının Kruskal Wallis H Testi ile Analizi

		<i>f</i>	$\bar{X}$	<i>s.s</i>	x^2	<i>sd.</i>	<i>P</i>
Yaşam doyumu	Ev hanımı	256	62,18	14,29	20,839	4	0,000
	İşçi	14	53,57	16,50			
	Esnaf	4	68,50	8,19			
	Memur	12	70,92	9,78			
	Emekli	16	51,75	9,48			
Kişisel kimlik	Ev hanımı	256	38,36	6,95	4,633	4	0,327
	İşçi	14	35,79	8,81			
	Esnaf	4	41,00	4,69			
	Memur	12	42,25	5,86			
	Emekli	16	39,00	7,66			
Sosyal kimlik	Ev hanımı	256	20,37	5,79	6,549	4	0,162
	İşçi	14	19,79	6,08			
	Esnaf	4	15,75	3,77			
	Memur	12	17,75	8,09			
	Emekli	16	19,88	5,73			
Kolektif kimlik	Ev hanımı	256	25,11	6,53	8,909	4	0,063
	İşçi	14	21,71	6,97			
	Esnaf	4	18,50	5,97			
	Memur	12	25,33	7,36			
	Emekli	16	22,56	7,43			
Bilişsel sosyal öz-yeterlilik	Ev hanımı	256	41,80	8,14	5,062	4	0,281
	İşçi	14	38,86	6,61			
	Esnaf	4	46,00	8,25			
	Memur	12	45,00	6,59			
	Emekli	16	41,94	7,35			
Davranışsal sosyal öz-yeterlilik	Ev hanımı	256	17,43	4,90	8,871	4	0,064
	İşçi	14	16,36	4,25			
	Esnaf	4	22,25	2,06			
	Memur	12	20,25	4,22			
	Emekli	16	17,81	4,28			

Annenin mesleğine göre yaşam doyumu düzeyi, kimlik alt düzeyleri ve sosyal öz-yeterlilik düzeyinin farklılaşp farklılaşmadığının ispatlamak için Kruskal Wallis H test analizi yapılmıştır. Yapılan analiz neticesinde;

Annenin mesleği ile “Yaşam doyumu”(p=0,000) düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Başka bir şekilde söylenirse katılımcıların yaşam doyum düzeyi anne mesleğine göre değiştiği görülmüştür. Anlamlı farklılığın tespiti için ikili karşılaştırmalar analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda annesi emekli($\bar{X}$ =51,75) olan katılımcılar ile annesi ev hanımı($\bar{X}$ =62,18) (p=0,011) ve annesi memur($\bar{X}$ =70,92)

($p=0,001$) olan katılımcılar arasında yaşam doyumu düzeyinde anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Başka bir deyişle annesi emekli olan katılımcıların yaşam doyumu, annesi ev hanımı ve memur olan katılımcılardan daha düşüktür.

Sosyal öz-yeterlilik düzeyinde; “Bilişsel sosyal öz-yeterlilik”($p=0,281$) ve “Davranışsal sosyal öz-yeterlilik”($p=0,064$) ile anne mesleği arasında anlamlı bir farklılık olmadığı ispat edilmiştir. Başka bir ifadeyle katılımcıların annelerinin meslekleri, bilişsel ve davranışsal sosyal öz-yeterlilik düzeylerini etkilememektedir.

Araştırma sorusu 7: Kardeş sayısına göre ile yaşam doyumu düzeyi, kimlik alt düzeyleri ve sosyal öz-yeterlilik düzeyinin arasında farklılık var mıdır?

Tablo 17. Kardeş Sayısına Göre Yaşam Doyumu Düzeyi, Kimlik Alt Düzeyleri ve Sosyal Öz-yeterlilik Düzeyinin Farklılaşp Farklılaşmadığının (Mann Whitney U Testi ile Analizi)

		<i>f</i>	$\bar{X}$	<i>s.s</i>	<i>U</i>	<i>z</i>	<i>P</i>
Yaşam doyumu	1-3 Kardeş	171	62,53	13,41	10073,500	-1,068	0,286
	4 Kardeş ve üstü	127	60,28	15,42			
Kişisel kimlik	1-3 Kardeş	171	38,36	6,61	10595,500	-0,358	0,720
	4 Kardeş ş ve üstü	127	38,39	7,59			
Sosyal kimlik	1- Kardeş	171	20,02	5,96	10551,500	-0,418	0,676
	4 kardeş ve üstü	127	20,27	5,75			
Kolektif kimlik	1-3 Kardeş	171	24,32	6,67	9961,000	-1,222	0,222
	4 Kardeş ve üstü	127	25,30	6,59			
Bilişsel sosyal öz-yeterlilik	1-3 Kardeş	171	41,53	8,48	10302,500	-0,757	0,449
	4 Kardeş ve üstü	127	42,23	7,34			
Davranışsal sosyal öz-yeterlilik	1- Kardeş	171	17,19	4,77	9849,500	-1,375	0,169
	4 Kardeş ve üstü	127	18,05	4,85			

Kardeş sayısına göre yaşam doyumu düzeyi, kimlik alt düzeyleri ve sosyal öz-yeterlilik düzeyinin farklılaşp farklılaşmadığının tespit etmek için (Mann Whitney U test)analizi yapılmıştır. Yapılan çözümleme sonucunda;

Kardeş sayısı ile “Yaşam doyumu”($p=0,286$) değeri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Başka bir deyişle kardeşlerin sayısı, yaşam doyumu düzeyini etkilememektedir.

Kimlik düzeyinde; “Kişisel kimlik”($p=0,720$), “Sosyal kimlik”($p=0,676$) ve “Kolektif kimlik”($p=0,222$) alt düzeyleri ile kardeş sayısı arasında anlamlı bir farklılık olmadığı

tespit edilmiştir. Başka bir deyişle kardeş sayısı kişisel, sosyal ve kolektif kimlik düzeylerini etkilememektedir.

Sosyal öz-yeterlilik düzeyinde; “Bilişsel sosyal öz-yeterlilik”(p=0,449) ve “Davranışsal sosyal öz-yeterlilik”(p=0,169) ile kardeşler sayısı arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit yapılmıştır. Başka bir deyişle kardeş sayısı, bilişsel ve davranışsal sosyal öz-yeterlilik düzeylerini etkilememektedir.

Araştırma sorusu 8: Anne-babanın birliktelik durumuna göre ile yaşam doyumu düzeyi, kimlik alt düzeyleri ve sosyal öz-yeterlilik düzeyinin arasında farklılık var mıdır?

Tablo 18. Anne-babanın Birliktelik Durumuna Göre Yaşam Doyumu Düzeyi, Kimlik Alt Düzeyleri ve Sosyal Öz-yeterlilik Düzeyinin Farklılaşp Farklılaşmadığının (Kruskal Wallis H Testi ile Analizi)

		<i>f</i>	$\bar{X}$	<i>s.s</i>	χ^2	<i>sd.</i>	<i>P</i>
Yaşam doyumu	Evli	266	62,16	14,00	2,704	2	0,259
	Boşanmış	17	59,12	14,48			
	Dul	19	56,89	18,42			
Kişisel kimlik	Evli	266	38,48	6,91	5,399	2	0,067
	Boşanmış	17	41,47	6,87			
	Dul	19	35,47	8,32			
Sosyal kimlik	Evli	266	20,29	5,84	3,498	2	0,174
	Boşanmış	17	20,88	5,82			
	Dul	19	17,63	6,39			
Kolektif kimlik	Evli	266	24,98	6,49	5,350	2	0,069
	Boşanmış	17	24,88	8,53			
	Dul	19	21,21	6,82			
Bilişsel sosyal öz-yeterlilik	Evli	266	41,97	8,21	1,151	2	0,562
	Boşanmış	17	40,18	6,88			
	Dul	19	41,84	5,75			
Davranışsal sosyal öz-yeterlilik	Evli	266	17,34	4,76	6,191	2	0,045
	Boşanmış	17	19,29	5,54			
	Dul	19	19,32	4,90			

Anne-babanın birliktelik durumuna göre yaşam doyumu düzeyi, kimlik alt düzeyleri ve sosyal öz-yeterlilik düzeyinin değişip değişmediği sonucunu belirlemek için Kruskal Wallis H test analizi yapılmıştır. Yapılan tespit analizi sonucunda;

Anne-babanın birliktelik durumuna ile “Yaşam doyumu”(p=0,259) düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Başka bir deyişle anne-babanın birliktelik durumu, yaşam doyumu düzeyini etkilememektedir.

Kimlik düzeyinde; “Kişisel kimlik”(p=0,067), “Sosyal kimlik”(p=0,174) ve “Kolektif kimlik”(p=0,069) alt düzeyleri ile anne-babanın birliktelik durumu arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Şöyle bir deyişle anne-babanın birliktelik durumukişisel, sosyal ve kolektif kimlik düzeylerini etkilememektedir.

Sosyal öz-yeterlilik düzeyinde; “Bilişsel sosyal öz-yeterlilik”(p=0,127) ile anne-babanın birliktelik durumu arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle anne babanın birliktelik durumu, davranışsal sosyal öz-yeterlilik düzeyini etkilememektedir. “Davranışsal sosyal öz-yeterlilik” düzeyi(p=0,045) ile anne-babanın birliktelik durumu arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Davranışsal sosyal öz-yeterlilik düzeyinde ortalamalara baktığımızda anne veya babası dul olanların($\bar{X}$ =19,32) en yüksek, anne ve babası evli olanların($\bar{X}$ =17,34) en düşük olduğu görülmüştür.

Araştırma sorusu 9: Anne-babanın sağ olup olmama durumuna göre ile yaşam doyumu düzeyi, kimlik alt düzeyleri ve sosyal öz-yeterlilik düzeyinin arasında farklılık var mıdır?

Tablo 19. Anne-babanın Sağ Olup Olmama Durumuna Göre Yaşam Doyumu Düzeyi, Kimlik Alt Düzeyleri ve Sosyal Öz-yeterlilik Düzeyinin Farklılaşp Farklılaşmadığının (Kruskal Wallis H Testi ile Analizi)

		<i>f</i>	$\bar{X}$	<i>s.s</i>	<i>x</i> ²	<i>sd.</i>	<i>p</i>
Yaşam doyumu	Anne vefat etmiş	3	70,67	6,51			
	Baba vefat etmiş	35	61,74	15,99	1,347	2	0,510
	İkisi de sağ	264	61,55	14,19			
Kişisel kimlik	Anne vefat etmiş	3	34,67	4,93			
	Baba vefat etmiş	35	38,06	7,57	1,433	2	0,489
	İkisi de sağ	264	38,56	7,01			
Sosyal kimlik	Anne vefat etmiş	3	22,33	1,15			
	Baba vefat etmiş	35	20,29	6,35	1,275	2	0,529
	İkisi de sağ	264	20,11	5,87			
Kolektif kimlik	Anne vefat etmiş	3	25,00	8,19			
	Baba vefat etmiş	35	24,31	7,36	0,050	2	0,975
	İkisi de sağ	264	24,80	6,59			
Bilişsel sosyal öz-yeterlilik	Anne vefat etmiş	3	38,00	6,08			
	Baba vefat etmiş	35	42,63	6,32	1,149	2	0,563
	İkisi de sağ	264	41,80	8,22			
Davranışsal sosyal öz-yeterlilik	Anne vefat etmiş	3	17,00	7,00			
	Baba vefat etmiş	35	19,80	4,95	8,321	2	0,016
	İkisi de sağ	264	17,29	4,74			

Anne-babanın sağ olup olmama durumuna göre yaşam doyumunu düzeyi, kimlik alt düzeyleri ve sosyal öz-yeterlilik düzeyinin farklılaşıp farklılaşmadığının belirlemek için (Kruskal Wallis H) test analizi yapılmıştır. Yapılan bu analiz sonucunda; Anne-babanın sağ olup olmama durumunu ile “Yaşam doyumunu”(p=0,510) düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Başka bir deyişle anne-babanın sağ olup olmama durumu yaşam doyumunu düzeyini etkilememektedir.

Kimlik düzeyinde; “Kişisel kimlik”(p=0,489), “Sosyal kimlik”(p=0,529) ve “Kolektif kimlik”(p=0,975) alt düzeyleri ile anne-babanın sağ olup olmama durumu arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Başka deyişle anne-babanın sağ olup olmama durumu kişisel, sosyal ve kolektif kimlik düzeylerini etkilememektedir.

Sosyal z-yeterlilik düzeyinde; “Bilişsel sosyal öz-yeterlilik”(p=0,563) ile anne-babanın sağ olup olmama durumu arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle anne babanın sağ olup olmama durumu, davranışsal sosyal öz-yeterlilik düzeyini etkilememektedir. “Davranışsal sosyal öz-yeterlilik” düzeyi(p=0,016) ile sağ olup olmama durumu arasında anlamlı bir değişiklik tespiti yapılmıştır. Anlamlı farklılığın tespiti için ikili kıyaslamalar analizi yapılmıştır. Yapılan bu analiz sonucunda babası vefat etmiş($\bar{x}$ =19,80) olan katılımcıların davranışsal öz-yeterlilik düzeyi, hem annesi hem babası sağ olan($\bar{x}$ =17,29) (p=0,013) katılımcılardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma sorusu 10: Anne-babanın yaşadığı yere göre ile yaşam doyumu düzeyi, kimlik alt düzeyleri ve sosyal öz-yeterlilik düzeyinin arasında farklılık var mıdır?

Tablo 20. Anne-babanın Yaşadığı Yere Göre Yaşam Doyumu Düzeyi, Kimlik Alt Düzeyleri ve Sosyal Öz-yeterlilik Düzeyinin Farklılaşp Farklılaşmadığının Kruskal Wallis H Testi ile Analizi

		<i>f</i>	$\bar{X}$	<i>s.s</i>	x^2	<i>sd.</i>	<i>P</i>
Yaşam doyumu	Köy-Belde-Kasaba	39	60,74	15,77			
	İlçe-Şehir	89	59,91	15,57	1,392	2	0,499
	Büyükşehir	174	62,76	13,32			
Kişisel kimlik	Köy-Belde-Kasaba	39	36,59	7,92			
	İlçe-Şehir	89	38,47	7,09	2,450	2	0,294
	Büyükşehir	174	38,87	6,80			
Sosyal kimlik	Köy-Belde-Kasaba	39	19,92	6,41			
	İlçe-Şehir	89	19,72	5,97	0,744	2	0,689
	Büyükşehir	174	20,43	5,75			
Kolektif kimlik	Köy-Belde-Kasaba	39	25,49	7,55			
	İlçe-Şehir	89	23,29	6,08	5,964	2	0,051
	Büyükşehir	174	25,32	6,69			
Bilişsel sosyal öz-yeterlilik	Köy-Belde-Kasaba	39	40,41	8,63			
	İlçe-Şehir	89	41,65	7,47	1,444	2	0,486
	Büyükşehir	174	42,29	8,12			
Davranışsal sosyal öz-yeterlilik	Köy-Belde-Kasaba	39	17,26	5,24			
	İlçe-Şehir	89	17,54	4,71	0,158	2	0,924
	Büyükşehir	174	17,67	4,83			

Anne-babanın yaşadığı yere göre yaşam doyumu düzeyi, kimlik alt düzeyleri ve sosyal öz-yeterlilik düzeyinin farklılaşp farklılaşmadığının saptamak için (Kruskal Wallis H)test analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda;

Anne-babanın yaşadığı yer ile “Yaşam doyumu”(p=0,499) seviyesi arasında anlamlı bir farklılık olmadığı kanıtlanmıştır. Başka bir deyişle anne-babanın yaşadığı yer, yaşam doyumu düzeyini etkilememektedir.

Kimlik düzeyinde; “Kişisel kimlik”(p=0,294), “Sosyal kimlik”(p=0,689) ve “Kolektif kimlik”(p=0,051) alt düzeyleri ile anne-babanın yaşadığı yer arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle anne-babanın yaşadığı yer kişisel, sosyal ve kolektif kimlik düzeylerini etkilememektedir.

Sosyal öz-yeterlilik düzeyinde; “Bilişsel sosyal öz-yeterlilik”(p=0,486) ve “Davranışsal sosyal öz-yeterlilik”(p=0,924) ile anne-babanın yaşadığı yer arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Başka bir söyleyişle anne-babanın yaşadığı yer, bilişsel ve davranışsal sosyal öz-yeterlilik düzeylerini etkilememektedir.

Araştırma sorusu 11: Anne-babanın tutumuna göre ile yaşam doyumu düzeyi, kimlik alt düzeyleri ve sosyal öz-yeterlilik düzeyinin arasında farklılık var mıdır?

Tablo 21. Anne-babanın Tutumuna Göre Yaşam Doyumu Düzeyi, Kimlik Alt Düzeyleri ve Sosyal Öz-yeterlilik Düzeyinin Farklılaşp Farklılaşmadığının Kruskal Wallis H Testi ile Analizi

		<i>f</i>	$\bar{X}$	<i>s.s</i>	χ^2	<i>sd.</i>	<i>p</i>
Yaşam doyumu	Demokratik	102	64,83	13,64	10,787	3	0,013
	Otoriter	43	61,42	14,01			
	Koruyucu	141	60,41	14,11			
	İlgisiz	16	53,06	17,64			
Kişisel kimlik	Demokratik	102	38,88	6,93	0,503	3	0,918
	Otoriter	43	38,35	7,12			
	Koruyucu	141	38,16	7,24			
	İlgisiz	16	38,75	6,32			
Sosyal kimlik	Demokratik	102	19,47	6,32	5,105	3	0,164
	Otoriter	43	20,67	6,03			
	Koruyucu	141	20,30	5,45			
	İlgisiz	16	21,81	6,45			
Kolektif kimlik	Demokratik	102	24,25	7,40	2,670	3	0,445
	Otoriter	43	25,28	5,06			
	Koruyucu	141	25,13	6,41			
	İlgisiz	16	23,00	7,95			
Bilişsel sosyal öz-yeterlilik	Demokratik	102	42,28	8,03	1,203	3	0,752
	Otoriter	43	42,44	7,97			
	Koruyucu	141	41,45	7,95			
	İlgisiz	16	41,19	8,88			
Davranışsal sosyal öz-yeterlilik	Demokratik	102	18,40	4,58	6,748	3	0,080
	Otoriter	43	16,53	4,98			
	Koruyucu	141	17,53	4,80			
	İlgisiz	16	15,50	5,60			

Anne-babanın tutumuna göre yaşam doyumu düzeyi, kimlik alt düzeyleri ve sosyal öz-yeterlilik düzeyinin farklılaşp farklılaşmadığının belirlemek için Kruskal Wallis H test analizi yapılmıştır. Yukarıda yapılan bu analiz sonucunda;

Anne-babanın tutumu ile “Yaşam doyumu”(p=0,013) düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Anlamlı farklılığın tespiti için ikili karşılaştırmalar analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda anne-babasının tutumu ilgisiz($\bar{X}$ =53,06) olan katılımcıların yaşam doyum düzeyinin,anne-babasının tutumu demokratik olan($\bar{X}$ =64,83) (p=0,029) katılımcılardan daha yüksek oranda olduğu tespit edilmiştir.

Kimlik düzeyinde; “Kişisel kimlik”(p=0,918), “Sosyal kimlik”(p=0,164) ve “Kolektif kimlik”(p=0,445) alt düzeyleri ile anne-babanın tutumuarasında anlamlı bir farklılık

olmadığı tespit edilmiştir. Başka bir deyişle anne-babanın tutumu kişisel, sosyal ve kolektif kimlik düzeylerini etkilememektedir.

Sosyal öz-yeterlilik düzeyinde; “Bilişsel sosyal öz-yeterlilik”(p=0,752) ve “Davranışsal sosyal öz-yeterlilik”(p=0,080) ile anne-babanın tutumu arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle anne-babanın tutumu, bilişsel ve davranışsal sosyal öz-yeterlilik düzeylerini etkilememektedir.

Araştırma sorusu 12: Gelecek beklentisine göre ile yaşam doyumu düzeyi, kimlik alt düzeyleri ve sosyal öz-yeterlilik düzeyinin arasında farklılık var mıdır?

Tablo 22. Gelecek Beklentisine Göre Yaşam Doyumu Düzeyi, Kimlik Alt Düzeyleri ve Sosyal Öz-yeterlilik Düzeyinin Farklılaşp Farklılaşmadığının Kruskal Wallis H Testi ile Analizi

		<i>f</i>	$\bar{X}$	<i>s.s</i>	x^2	<i>sd.</i>	<i>P</i>
Yaşam doyumu	Ümitliyim	200	65,64	12,22			
	Emin değilim	66	56,50	15,00	54,322	4	0,000
	Ümitli değilim	36	49,03	14,18			
Kişisel kimlik	Ümitliyim	200	39,53	6,36			
	Emin değilim	66	36,95	7,03	17,279	4	0,002
	Ümitli değilim	36	35,25	9,17			
Sosyal kimlik	Ümitliyim	200	20,21	5,62			
	Emin değilim	66	19,91	5,57	0,352	4	0,986
	Ümitli değilim	36	20,28	7,84			
Kolektif kimlik	Ümitliyim	200	25,03	6,74			
	Emin değilim	66	24,38	6,53	4,010	4	0,405
	Ümitli değilim	36	23,78	6,63			
Bilişsel sosyal öz-yeterlilik	Ümitliyim	200	41,24	7,92			
	Emin değilim	66	42,92	7,99	7,073	4	0,132
	Ümitli değilim	36	43,33	8,28			
Davranışsal sosyal öz-yeterlilik	Ümitliyim	200	18,06	4,64			
	Emin değilim	66	16,86	5,00	6,519	4	0,164
	Ümitli değilim	36	16,19	5,31			

Gelecek beklentisine göre yaşam doyumu düzeyi, kimlik alt düzeyleri ve sosyal öz-yeterlilik düzeyinin farklılaşp farklılaşmadığının belirlemek için (Kruskal Wallis H) test analizi yapılmıştır. Yapılan bu saptama analiz sonucunda;

Gelecek beklentisine ile “Yaşam doyumu”(p=0,000) düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Başka bir deyişle katılımcıların gelecek beklentisinin olup olmayacağına göre yaşam doyum düzeylerinin değiştiği görülmüştür. Yaşam doyum düzeyi ortalamalarına baktığımızda; en yüksek ümitli olan($\bar{X}$ =65,64) katılımcılar, ümitli olmayan($\bar{X}$ =49,03) katılımcılar olduğu tespit edilmiştir.

Kimlik düzeyinde; “Sosyal kimlik”(p=0,986) ve “Kolektif kimlik”(p=0,405) alt düzeyleri ile gelecek beklentisi arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Başka bir deyişle gelecek beklentisi sosyal ve kolektif kimlik düzeylerini etkilememektedir. “Kişisel kimlik”(p=0,002) ile gelecek beklentisi arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Kişisel kimlik düzeyinde ortalamalara bakıldığında ümitli olan($\bar{X}=39,53$) katılımcıların, ümitsiz olan($\bar{X}=35,25$) katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür.

Sosyal öz-yeterlilik düzeyinde; “Bilişsel sosyal öz-yeterlilik”(p=0,132) ve “Davranışsal sosyal öz-yeterlilik”(p=0,164) ile gelecek beklentisi arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Başka bir deyişle gelecek beklentisinin olup olmaması, bilişsel ve davranışsal sosyal öz-yeterlilik düzeylerini etkilememektedir.

BÖLÜM 5: SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırmanın evreni İstanbul ilinin fatih ve avcılar ilçelerinde bulunan İstanbul üniversitesi ve gelişim Üniversitesi öğrencileri içinden rastgele seçilip, katılmaya gönüllü 302 öğrenciden oluşmaktadır. Katılımcıların;

- a) %62,25'inin kadın olduğu ve %45,36'sının 18-21 yaş aralığında olduğu tespit edilmiştir.
- b) %42,38'sinin babası ilkokul mezunu, %30,79'unun babasının emekli olduğu ve %42,38'inin annesinin ilkokul mezunu, %84'ünün annesinin ev hanımı olduğu tespit edilmiştir.
- c) %30,13'ünün 1501-2500 arası gelire sahip olduğu görülmüştür.
- d) %20,86'sı tek kardeşe sahip iken %20,20'sinin 6 ve üzeri kardeşe sahip olduğu tespit edilmiştir.
- e) %2,65'inin hiç yakın arkadaşı yok iken %75,83'ünün en fazla 5 yakın arkadaşı olduğu görülmüştür.
- f) %55,96'sının arkadaşlık ilişkilerini iyi bulduğu tespit edilmiştir.
- g) %42,05'nin yaşamından memnun ve %51,66'sının gelecekte beklentilerine ulaşabileceğinden ümitli olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan analiz sonucunda; cinsiyetin, yaşam doyumu düzeyini, sosyal ve kolektif kimlik düzeylerini, bilişsel ve davranışsal sosyal öz-yeterlilik düzeylerini etkilemediği ortaya çıkmıştır. Yaş değişkeninin de, yaşam doyumu düzeyini, kişisel, sosyal ve kolektif kimlik düzeylerini, bilişsel ve davranışsal sosyal öz-yeterlilik düzeylerini etkilemediği kaydedilmiştir. Yazıcı'nın (2015: 85), yönetici ve çalışma arkadaşları desteği ile yaşam doyumuna ilişkin öğretim elemanlarının algılarını incelediği çalışmasında öğretim elemanlarının yaş değişkenine göre yaşam doyumu, çalışma arkadaşları desteği ve yönetici desteği algılarında anlamlı fark ortaya çıkmamıştır. Bu araştırmaların tersine farklı yaş grupları üzerinde yapılan bazı araştırmalarda; kadınların "Yaşam Doyumlarının" erkeklerden daha yüksek olduğu saptanmıştır (Cenkseven ve Akbaş, 2007; Aydın, 2011). Yapılan araştırmalar göz önüne alındığında, öz yeterlilik ile cinsiyet bağlantısını inceleyen araştırmalarda birbirinden farklı sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Bayam (2010) aracılığıyla yapılan ve anne-babaların öz-yeterlilik inançları ile çocuklarının sorun davranışlarına yönelik algıları arasındaki ilişkinin

araştırıldığı bu araştırmada elde edilen veriler sonucunda; annelerin yetkinlik inançlarının, babaların yetkinlik inançlarına göre daha olumlu olduğunu göstermektedir. Ilgaz (2011) tarafından yapılan bir ilköğretim öğrencileri ile ilgili bir araştırmada erkek öğrencilere göre kız öğrencilerin öz-yeterlilik algılarının, tüm boyutlarda ve genelde ortalamalarının yüksek olduğu ve ortalamalar arasındaki başkalık anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan analiz sonucunda; babanın ve annenin eğitim durumları, yaşam doyumu düzeyini, sosyal ve kolektif kimlik, bilişsel ve davranışsal sosyal öz-yeterlilik düzeylerini etkilemediği saptanmıştır. Yapılan bir araştırmada ise daha yüksek eğitim durumunun daha yüksek yaşam doyumuna sahip olmakla ilişkili olmadığı ortaya koyulmuştur. Yüksek düzeyde eğitim görmüş kişilerin (yüksek lisans - doktora) eğitimsizlere göre daha az mutlu oldukları görülmüştür (Yazıcı, 2015: 24).

Araştırma bulgularının anne ve babaların kâmil, öğrenim ve bilinç düzeylerinde olduğu kadarebeveynlik, iletişim ve problem çözme becerilerindeki olumlu algı ve tutumlarıyla çocuklarının problem davranışları arasında anlamlı ilişkiler olduğu saptanmıştır (Bayam, 2010: 45). Bunun yanında Davranışsal sosyal öz-yeterlilik düzeyi ile annenin eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Annesi okuryazar olan katılımcılar ile annesi ortaokul ve annesi lise mezunu olan katılımcılar arasında sosyal öz-yeterlilik düzeyinde okuryazar lehine anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Kartopu'nun (2016: 494) yaptığı araştırmada, anne eğitim seviyesi arttıkça genel olarak öz yeterlilik düzeyinin arttığı tespit edilmiştir. İstatistiksel anlamda en düşük öz yeterlilik düzeyi okur yazar olmayan annelerin çocuklarında görülmektedir.

Yapılan analiz sonucunda; katılımcıların yaşam doyum düzeyi baba mesleğine göre değiştiği görülmüştür. Anlamlı farklılığın tespiti için ikili karşılaştırmalar analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda babası esnaf olan katılımcılar ile babası işçi olan katılımcılar arasında yaşam doyumu düzeyinde esnaf lehine anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Baba mesleği sosyal ve kolektif kimlik düzeylerini etkilememektedir. Babası emekli olan katılımcılar ile babası işçi olan katılımcılar arasında sosyal kimlik düzeyinde işçi lehine anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Başka bir deyişle babası işçi olan katılımcıların, babası emekli olan katılımcılara göre sosyal kimlik düzeyi daha yüksektir.

Babanın mesleği, bilişsel ve davranışsal sosyal öz-yeterlilik düzeylerini etkilememektedir. Katılımcıların yaşam doyum düzeyi anne mesleğine göre değiştiği görülmüştür. Annesi emekli olan katılımcılar ile annesi ev hanımı ve annesi memur olan katılımcılar arasında yaşam doyum düzeyinde anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Kısacası, annesi emekli olan katılımcıların yaşam doyumunu, annesi ev hanımı ve memur olan katılımcılardan daha düşüktür. Katılımcıların annelerinin meslekleri, bilişsel ve davranışsal sosyal öz-yeterlilik düzeylerini etkilememektedir.

Anne-babanın sağ olup olmama durumu yaşam doyum düzeyini etkilememektedir. Anne-babanın sağ olup olmama durumu kişisel, sosyal ve kolektif kimlik düzeylerini etkilememektedir. Babanın sağ olup olmama durumu, davranışsal sosyal öz-yeterlilik düzeyini etkilememektedir. Davranışsal sosyal öz-yeterlilik düzeyi ile sağ olup olmama durumu arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Anlamlı farklılığın tespiti için ikili karşılaştırmalar analizi yapılmıştır. Babası vefat etmiş olan katılımcıların davranışsal öz-yeterlilik düzeyi, hem annesi hem babası sağ olan katılımcılardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Anne-babanın tutumu ile yaşam doyum düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Anne-babasının tutumu ilgisiz olan katılımcıların yaşam doyum düzeyinin, anne-babasının tutumu demokratik olan katılımcılardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Anne-babanın tutumu kişisel, sosyal ve kolektif kimlik düzeylerini etkilememektedir. Anne-babanın tutumu, bilişsel ve davranışsal sosyal öz-yeterlilik düzeylerini etkilememektedir. Arıdağ ve Seydooğulları (2018: 1)'nin yaptıkları bir çalışmada demokratik anne baba tutumu ile yaşam doyum ve yılmazlık arasında pozitif yönde zayıf düzeyde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Otoriter anne ve baba ile yaşam doyum ve yılmazlık arasında da negatif yönde zayıf düzeyde anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Tuzgöl (2006) ile Çivitçi'nin (2009) yaptığı çalışmalarda da aileyle olumlu ilişkilerin yaşam doyumunu arttırdığı yönünde sonuçlara ulaşılmıştır.

Bütün bunların yanında yapılan analiz sonucunda; katılımcıların gelecek beklentisinin olup olmayacağına göre yaşam doyum düzeylerinin değiştiği görülmüştür. Gelecek beklentisi sosyal ve kolektif kimlik düzeylerini etkilememektedir. Gelecek beklentisinin olup olmaması, bilişsel ve davranışsal sosyal öz-yeterlilik düzeylerini etkilememektedir.

Araştırma sonuçlarına göre aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

- Yaşam doyumu, kimlik düzeyi ve öz-yeterlilik konularında yapılan araştırmalar ve bu araştırmaların örneklemi genişletilmelidir.
- Bu araştırmalar sayesinde konularla ilgili bireyler bilgilendirilmelidir.
- Üniversite öğrencilerinin kendilerini iyi tanımaları için kimlik ve öz-yeterlilik konularında bilgilendirilmeleri önemlidir.
- Olumlu sosyal davranış gelişimleri her yaşta ve her toplumda önemlidir. Bireylerin kendine ve çevresine yararlı bir yetişkin olabilmeleri genç ve ergenlik dönemlerinin nasıl geçirdiği ve kişiliğinin nasıl geliştirdiğine bağlı durumlardır. Mevcut araştırmaların birçoğunun üniversite öğrencilerinin katılımıyla gerçekleştirildiği görülmektedir. Konuyla ilgili araştırma yapacak kişilerin, ortaokul ve lise öğrencileri ile de çalışarak olumlu sosyal davranışların ergenlik döneminin başındaki gelişimini incelemeleri önerilmektedir.
- Bireylerin gelişimleri için anne ve babanın üzerine çok ciddi roller düşmektedir. Bu noktada ailenin eğitimi ve çocuk yetiştirme konusunda bilgilenebilirlerdir. Ebeveynlerin çocuklarının yaşayabileceği sorunlar ve kendilerine düşen görevler konusunda mutlaka uzmanlara danışması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Akgündüz, Y. (2012). Konaklama İşletmelerinde Otantik Liderlik ve Öz yeterlilik Arasındaki İlişkinin Analizi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Doktora Tezi.

Aslan,S.(2013) *Toplumsal Gruplara Üye Olan ve Olmayan Gençlerde Kimlik Yönelimi, Toplumsal Karşılaştırma, Arkadaşlara Bağlılık ve Grupla Bütünleşme*.DoktoraTezi.Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,Ankara.

Aslan,S. ve Dönmez,A.(2013) Gençlerde Kimlik Yönelimi, Toplumsal Karşılaştırma,Arkadaşlara Bağlılık ve Grupla Bütünleşme. *Mülkiye Dergisi*, 37(3):141-173.

Aslan,A.(2014)*Ortaöğretim Gençliğinden Kimlik Oluşumunda Aile, Din ve Medyanın Etkileri Çarşamba Örneği*.Yüksek Lisans Tezi.On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,Samsun.

Akkoyunlu, B., F. Orhan ve A. Umay (2005). Bilgisayar Öğretmenleri İçin Bilgisayar Öğretmenliği Öz yeterlilik Ölçeği Geliştirme Çalışması”. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 29, 1-8.

Altay, B. ve Avcı, İ. (2009). Huzurevinde Yaşayan Yaşlılarda Özbakım Gücü Ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki. *Dicle Tıp Dergisi*. Cilt/Vol 36, No.4, 275-282.

Armağan, A. (2013). Kimlik Yapılarında Değişim Ve Sanallaşan Kimlik Sunumları: Öğrenciler Üzerinde Bir Araştırma, *Akademik Bakış Dergisi* Sayı: 37 Temmuz – Ağustos 2013 Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi.

Arıdağ N. ve Seydooğulları, S. (2018). Lise Öğrencilerinin Yaşam Doyumu ve Yılmazlık Düzeylerinin AnneBaba Tutumlarıyla İlişkisi Açısından İncelenmesi, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5 (10): 1-24.

Aşkın, M. (2007). Kimlik ve Giydirilmiş Kimlikler, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 2, 213-220.

Atak, H. (2011). Kimlik Gelişimi ve Kimlik Biçimlenmesi: Kuramsal Bir Değerlendirme, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry* 3(1):163-213.

Atasoy, D.Günaçtı, (2014). Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Yaşam Doyumu Düzeyleri Ve Serbest Zamana Yönelik Tutumları, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

- Avşaroğlu, S., Deniz, M.E. ve Kahraman, A. (2005). Teknik Öğretmenlerde Yaşam Doyumu İş Doyumu Ve Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14, 115-129.
- Aydın, S. (1999). *Kimlik Sorunu Ulusallık ve Türk Kimliği*, İstanbul: Öteki Matbaası.
- Aydiner, B. B. (2011). Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Amaçlarının Alt Boyutlarının Genel Öz yeterlilik Yaşam Doyumu ve Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aypay, A. (2010). Genel Özyeterlilik ölçeğinin Türkçe'ye uyarlama çalışması. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11 (2), 113-131.
- Baltacı, H. (2008). İlköğretim Okullarında Görev Yapan Yöneticilerin Bilgisayar Tutumları ile Öz yeterlilikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bayam, Ö. Ç. (2010). Anne-Babaların Öz yeterlilik İnançları İle Çocuklarının Problem Davranışlarına Yönelik Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Baykoçak, C. (2002). Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Mesleki Sorunları Ve Tükenmişlik Düzeyleri (Bursa İli Uygulaması). Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Baysal, E. (2010). Hemşirelerde Öz Yeterlilik İnancı ve İş Doyumu İlişkisi: Bir Üniversite Hastanesinde Saha Çalışması. İstanbul Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Berger, P. ve Luckmann, T. (2008). *Gerçekliğin Sosyal İnşası, Bir Bilgi Sosyolojisi İncelemesi*, çev. Vefa Saygın Öğütle, İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Berzonsky, M. (1992). *A processperspective on identityandstressmanagement*. Newbury Park: SagePublication.
- Berzonsky, M. (1999). Identity stylesandhypothesisestingstrategies, *TheJournal of SocialPsychology*. 139(4), 784-789.
- Berzonsky, M. (2003). *Thestructure of identity: Commentary on JaneKroger'sview of identitystatustransition*. *Identity: An International Journal of TheoryandResearch*, 3(3), 231-345.
- Bilgin, N. (1994). *Sosyal Bilimlerin Kavşağında Kimlik Sorunu*, İzmir: Ege Yayınları.

Bilgin,N. (1999). *Evrenselcilik-Farkçılık Geriliminde Kollektif Kimlik*, İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Bilgin, N. (2007). *Kimlik İnşası*, İzmir: Aşina Kitaplar.

Bostancı, N. (2003). Etnisite, Modernizm ve Milliyetçilik, *Türkiye Günlüğü*, Sayı:75, 5-33.

Cenkseven, Ö. F. ve Akbaş, M. (2006). TheQuality Of School Life AndBurnout As Predictors Of SubjectiveWellbeingAmongTeachers. *EducationalSciences: Theory&Practice*, 9(3): 1223-1235.

Cevher, F. N. ve Buluş,M.(2007). Benlik Kavramı ve Benlik Saygısı: Önemi ve Geliştirilmesi”, *Akademik Dizayn*, c.2, s.52

Connolly, W. (2009), *Kimlik ve Farklılık, Siyasetin Açmazına Dair Çözüm Önerileri*, Çev.: Ferma Lekesizalın, İstanbul: Alın Yayınları.

Çeçen, A. (2007). Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Doyumunu Yordamada Bireysel Bütünlük (Tutarlılık) Duygusu, Aile Bütünlük Duygusu ve Benlik Saygısı. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*. 4 (1):19-30.

Çelik, M. ve Tümkaya, S. (2012). Öğretim Elemanlarının Evlilik Uyumu Ve Yaşam Doyumlarının İş Değişkenleri İle İlişkisi, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (Kefad)*, Cilt 13, Sayı 1, 223-238.

Çivitçi, A. (2009). İlköğretim Öğrencilerinde Yaşam Doyumu: Bazı Kişisel Ve Ailesel Özelliklerin Rolü. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, XXII (1), 29-52.

Demir G. Özdikmenli, (2010). Üniversite Öğrencilerinde Kimlik Gelişimi: Kimlik Statülerinin Sosyal Sermaye ve Kimlik Sermayesi ile Olan İlişkisi, *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, Aralık, Cilt: 34, Sayı: 2, 1-10.

Dikmen, A.A., (1995), İş Doyumu ve Yaşam Doyumu İlişkisi, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 50(3-4); 115-140.

Dost, M. (2007). Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Doyumunun Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2(22), 132-143.

Ercan, A. (2014). Sessizleşen Örgütlerde Öz yeterlilik Algısının Rolü: Alanya'daki Konaklama İşletmeleri Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı, Antalya.

Erikson, E. (1984). *İnsanın Sekiz Çağı*, (çev. Bedirhan Üstün-Vedat Şar), Ankara.

- Erol, I. N. (2005), *Kimlik ve Erillik Türk Kültürleri*, İstanbul: Terragon Yayınları.
- Eryılmaz, A. ve L. Ercan (2016). Öznel İyi Oluşun Cinsiyet, Yaş Grupları Ve Kişilik Özellikleri Açısından İncelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi*, 4: 13951.
- Eryılmaz, A.,veÖğülmüş, S. (2010). Ergenlikte Öznel İyi Oluş Ve Beş Faktörlü Kişilik Modeli. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3).
- Gündoğar, D., Gül, S.S., Uskun, E., Demirci, S. ve Keçeci, D. (2007). Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Doyumunu Yordayan Etkenlerin İncelenmesi. *Klinik Psikiyatri*, 10, 14-27.
- Güvenç, B. (1993). *Türk Kimliği*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- İlgaz, G. (2011). İlköğretim Öğrencilerinin Fen ve Teknoloji Dersi Öz-Düzenlemeli Öğrenme Stratejileri, Öz Yeterlilik ve Özerklik Algılarının İncelenmesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- İşık,İ. (2001). Öz-Yeterlilik İnancı: Yönetici Rollerini Açısından Bir İnceleme, Marmara Üniversitesi, İşletme Anabilim Dalı, Doktora Tezi.
- İsrail,E.(2007). Öz düzenleme Eğitimi, Fen Başarısı ve Öz yeterlilik, Doku Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Doktora Tezi.
- Kapıkıran, A. (2004). İdeal Ve Gerçek Benlik Kavramı Ölçeğinin Güvenirliği. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(16), 14-25.
- Kesal, E. (2010). Kişilik Kavramı, 0-6 Yaş Grubu Çocuklarda Kişiliğin Gelişimi ve Sorunları, İstanbul Ticaret Üniversitesi Uygulamalı Psikoloji.
- Keser, A. (2005). Çalışma Yaşamı İle Yaşam Doyumu İlişkinine Teorik Bakış. *İktisat Fakültesi Mecmuası*, 55(1), 897.
- Koç Çakan, B. (2013). Konut sektöründe beyaz yaka çalışanların iş doyumunu ve duygusal zekâlarının yaşam doyumları üzerine etkisi.*Yüksek Lisans Tezi*. Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Köker, S. (1991). Normal Ve Sorunlu Ergenlerin Yaşam Doyumu Düzeylerinin Karşılaştırılması. *Yüksek Lisans Tezi*. A. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kösoğlu, N. (1995). Kültür/Kimlik Üzerine, *Türkiye Günlüğü*, say. 33, Mart-Nisan, 41-47.
- Kulaksızoğlu, A. (2005). *Ergenlik Psikolojisi*. 7. Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi.

LuyckxK.,S.Schwartz ve M., Berzonsky (2008). Capturingruminativeexploration: Extendingthefour-dimensional model of identityformation in lateadolescence. *Journal of Research in Personality*, 42(5), 58–82.

Marcia, J. (1993). *The relational roots of identity. In Discussions on Ego Identity* (Ed J Kroger):34-65. NJ, England, Lawrence Erlbaum Associates.

Metin, A. (2012). Kimliğin Toplumsal İnşası Ve Geleneksel Kadın Kimliğinin Aktarımı, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2(1): 74-92.

Morsünbül, Ü. ve F. Çok (2013). Kimlik Gelişiminde Yeni Bir Boyut: Seçeneklerin Saplantılı Araştırılması, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5 (40), 232-244.

Onat, H. (2009). Küreselleşme Sürecinde Kimlik, Din, ve Türkiye'nin Bazı Gerçekleri, www.hasanonat.com (Erişim tarihi 20 Haziran 2009).

Ordun, G. (2005). Kişilik Faktörleri ve Satış Temsilcilerinin Performansları Üzerine Bir Araştırma, İstanbul Üniversitesi, *İşletme Fakültesi, İşletme İktisadi Enstitüsü Yönetim Dergisi*.

Özdamar, K. (1999). *Paket Programlar ile İstatiksel Veri Analizi*, İstanbul: Kaan Kitapevi.

Özer, M. (2001). Huzurevinde Ve Aile Ortamında Yaşayan Yaşlıların Öz Bakım Gücü Ve Yaşam Doyumunun İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Özerkan, E. (2007). Öğretmenlerin Öz-Yeterlik Algıları İle Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Benlik Kavramları Arasındaki İlişki, Edirne Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Pavot, William, and Diener, Ed (1993), Review of the Satisfaction With Life Scale, *Psychological Assessment*, Vol.5, Issue.2, 164-172.

Pekmezci, U. (2010). Hemşirelerin Örgütsel Bağlılıkları ile Öz Yeterlilik Algıları Arasındaki İlişkiler, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, *Yüksek Lisans Tezi*.

Sahraç, Ü., (2007). Stres Kontrolü, Genel Öz-Yeterlilik, Durumluk Kaygı Ve Yaşam Doyumuyla İlişkili Bir Akış Modeli, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Senemoğlu, N. (2004). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim*, Ankara: Gazi Kitabevi.

- Sözen, E. (1995). Kimlik Kavramının Yeniden Tanımlanması, *Türkiye Günlüğü*, say. 33, Mart-Nisan, 111-115.
- Sözen, E., (1999). *Demir Kafesten Plastiğe Kimliklerimiz*, İstanbul: Birey Yayınları.
- Subaşı, N., (2005), *Kültürel Kimliğin Melezleşmesi ve Ailevi Modernleşmesi*, *Türk Kültürleri*, İstanbul: Terragon Yayınları.
- Sünbül, Elif C. (2016). Üniversite Öğrencilerinin Öz-Duyarlık Ve Yaşam Doyumu Düzeylerinin Olumlu Sosyal Davranış Eğilimlerini Yordayıcı Rolünün İncelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Şahin, Ş. (2008). Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Tükenmişlik Ve Yaşam Doyumu Düzeyleri, *Yüksek Lisans Tezi*. Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Şimşek, E. (2011). Örgütsel İletişim Ve Kişilik Özelliklerinin Yaşam Doyumuna Etkileri. *Doktora Tezi*. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- TDK,
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5a664f04c97294.42536410 (Erişim tarihi 10 Ocak 2017).
- Telef, B. ve R. Karaca, (2011). Ergenlerin Öz Yeterliliklerinin ve Psikolojik Semptomlarının İncelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(16).
- Tuncer, N. (2017). Bir Grup Üniversite Öğrencisinin Belirlenen Sosyal Anksiyete Düzeylerine Göre Bilinçli Farkındalık Ve Yaşam Doyumu Düzeylerinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, Işık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tuzgöldost, M. (2006). Subjective Well-Being Among University Students. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31: 188-197.
- Türkmen E. (2009). İş Karakteristikleri Ve Algılanan Örgütsel Destek Kavramlarının Öz-Yeterlilik İnancı İle İlişkisi Ve Öz-Yeterlilik İnancının Çalışan Performansı Üzerine Etkisi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Uğur, E., Akın, Ü., ve Akkaya, O. (2014, Eylül). *Bilişsel ve Davranışsal Sosyal Öz-Yeterlilik Ölçeği'nin Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenirliği*. 23. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı (Uluslararası Katılımlı), 04-06 Eylül, Kocaeli.
- Uyanık Balat, G. ve B. Akman (2006). Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Lise Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:24, Sayı:2, 175-184.

- Ümme, D. (2012). Üniversite Öğrencilerinde Özgeçmiş Davranışının Transaksiyonel Analiz Ego Durumları ve Yaşam Doyumu Bağlamında İncelenmesi, *Doktora Tezi*, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri, İstanbul.
- Ünal, A. Ö. ve Şahin, M. (2013). Lise Öğrencilerinin Yaşam Doyumlarının Bazı Değişkenlere Göre Yordanması, *Cumhuriyet International Journal Of Education-Cije* Cilt 2 (3), 46-63.
- Ünal, S., Karlıdağ, R., ve Yoloğlu, R. (2001). Hekimlerde Tükenmişlik Ve İş Doyumu Düzeylerinin Yaşam Doyumu Düzeyleri İle İlişkisi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*. 4(2) 113–118.
- Ünver, D. (2016). Beden Eğitimi Ve Spor Yüksekokulunda Öğrenim Gören Öğrencilerin Genel Öz Yeterlik İnançları İle Müzik, Dans Ve Oyun Derslerine İlişkin Motivasyonlarının İncelenmesi, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Vara, Ş. (1999). Yoğun Bakım Hemşirelerinde İş Doyumu ve Genel Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Vatandaş, C. (2003). Psiko-Sosyal Bir Kavram Olarak Kimliğin Kimliği, *Avrupa Günlüğü*, sayı 4, ss. 241-254.
- West, Annabel E. (2018). Yetişkin Bağlanma Stillerinin Savunma Mekanizmaları Ve Yaşam Doyumuyla İlişkilerinin İncelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Işık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yavuzer, H. (2002). *Eğitim ve Gelişim Özellikleriyle Okul Çağı Çocuğu*. 8. Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yazıcı, E.(2015). Yönetici Ve Çalışma Arkadaşları Desteği İle Yaşam Doyumuna İlişkin Öğretim Elemanlarının Algıları, *Yüksek Lisans Tezi*, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yeşilbalkan, Ö. (2001). Tip 2 Diyabetli Hastaların Kendi Kendine Bakımlarındaki Öz yeterlilikleri ve Öz yeterliliklerini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi, Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Yetim, Ü. (1991). Kişisel Projelerin Organizasyonu Ve Örüntüsü Açısından Yaşam Doyumu. *Doktora Tezi*, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

- Yetim, Ü. (2001). *Toplumdan Bireye Mutluluk Resimleri*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Yıldız, M. A. (2010). Sokakta Çalışan Ve Çalışmayan İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Benlik Saygısı, Yaşam Doyumu Ve Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi (Diyarbakır İli Örneği). *Yüksek Lisans Tezi*.
- Yıldız, S. (2007). Kimlik Ve Ulusal Kimlik Kavramlarının Toplumsal Niteliği, *Millî Folklor*, 19, Sayı74, 9-16.
- Yılmaz, G. Keser, A. ve Yorgun, S. (2010). Konaklama İşletmelerinde Çalışan Sendika Üyelerinin İş ve Yaşam Doyumlarını Belirlemeye Yönelik Bir Alan Araştırması, *Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, Cilt:6 Sayı:1, 87-107.
- Yiğit, R. (2012). Konya İlinde Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Üniversite Öğrencilerinin Temel Psikolojik İhtiyaçlarının Bir Kısım Değişkenler Bakımından İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*.
- Yiğitbaş Ç. ve A. Yetkin (2003). Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Öz-Etkililik Yeterlilik Düzeyinin Değerlendirilmesi. *C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 7(1).

ÖZGEÇMİŞ

1987 yılında Ağrı'nın Gümüş Yazı Köyünde doğdum. İlköğretimi Gümüş Yazı Köyü İlköğretim Okulu'nda okudum. Ortaöğretim Ozanlar Köyü Y.İ.B.O'da okudum. Liseyi Ağrı Merkez Naci Gökçe Lisesi'nde tamamladım. 2009-2010 yılında Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü'nden mezun oldum. 2019 yılında Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimleri Psikoloji dalında yüksek lisans yaptım.

